

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Volba střední školy z pohledu studentů

Diplomová práce

Autor: Bc. Adéla Kalenská
Studijní program: N7504 Učitelství pro střední školy
Studijní obory: Učitelství pro střední školy – ruský jazyk
a literatura
Učitelství pro střední školy – základy techniky
Vedoucí práce: Mgr. Markéta Levínská, Ph.D.
Oponent práce: Mgr. Irena Loudová, Ph.D.

Zadání diplomové práce

Autor: Adéla Kalenská

Studium: P17P0650

Studijní program: N7504 Učitelství pro střední školy

Studijní obor: Učitelství pro střední školy - ruský jazyk a literatura, Učitelství pro střední školy - základy techniky

Název diplomové práce: **Volba střední školy z pohledu studentů**

Název diplomové práce AJ: The choice of secondary school from the point of the students

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce pojednává o problematice vhodné volby střední školy z pohledu studujících. V teoretické části jsou popsána kritéria a preference žáků při volbě konkrétní školy. Zahrnuje proces volby, vývoj vizí budoucí profese, stupňování kariéry, poradenství a rodinné vlivy. Primárním cílem empirické části je výzkumné šetření na střední škole, které bude zaměřeno na volbu školy z hlediska studujících, na jejich očekávání od studia a na perspektivu jejich budoucí kariéry. Práce je zpracována prostřednictvím smíšeného designu, je proveden dotazníkový screening a polostrukturované rozhovory s žáky.

HLAĎO, Petr a DRAHOŇOVSKÁ, Petra. Rozhodování žáků základních a středních škol o dalším studiu a práci v pohledu žáků i jejich rodičů: analýza vlivů sociálního okolí a využívání informačních zdrojů na základě dotazníkového šetření. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2012, 44 s. PRAŽSKÁ SKUPINA ŠKOLNÍ ETNOGRAFIE. Profivolba z deváté třídy. Praha: Pedagogická fakulta Univerzita Karlova, 2005, 159 s. ISBN 80-7290-216-4. TRHLÍKOVÁ, Jana. Přechod absolventů středních škol na trh práce: vybrané skupiny maturitních a učebních oborů. Vyd. 1. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2015, 97 s. ISBN 978-80-7481-104-3. TRHLÍKOVÁ, Jana. Prevence a intervence předčasných odchodů ze středních škol: příručka opatření. Vyd. 1. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2014, 59 s. ISBN 978-80-7481-104-3. VÁGNEROVÁ, Marie. Školní poradenská psychologie pro pedagogy. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2005, 430 s. ISBN 80-246-1074-4. SKUTIL, Martin, KŘOVÁČKOVÁ, Blanka. Diplomová práce a empirický výzkum pedagogických jevů. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2006, 74 s. ISBN 80-7041-428-6. SKUTIL, Martin, KŘOVÁČKOVÁ, Blanka a MANĚNOVÁ, Martina. Psaní odborných textů a tvorba elektronických prezentací ve společenských vědách. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014, 38 s. ISBN 978-80-7435-503-5. STRAUSS, Anselm a CORBINOVÁ, Juliet. Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie. Přel. S. Ježek. 1.vyd. Boskovice: Albert, 1999, 228 s. ISBN 80-85834-60-X. ŠŤASTNOVÁ, Pavlína a DRAHOŇOVSKÁ, Petra. Jak žáci základních a středních škol vybírají svou další vzdělávací nebo pracovní kariéru: analýza výsledků dotazníkového šetření žáků základních a středních škol. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2012, 40 s. ŠVAŘÍČEK, Roman a ŠEĎOVÁ, Klára. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

Anotace:

Diplomová práce pojednává o problematice vhodné volby střední školy z pohledu studujících. V teoretické části jsou popsána kritéria a preference žáků při volbě konkrétní školy. Zahrnuje proces volby, vývoj vizí budoucí profese, stupňování kariéry, poradenství a rodinné vlivy. Primárním cílem empirické části je výzkumné šetření na střední škole, které bude zaměřeno na volbu školy z hlediska studujících, na jejich očekávání od studia a na perspektivu jejich budoucí kariéry. Práce je zpracována prostřednictvím smíšeného designu, je proveden dotazníkový screening a polostrukturované rozhovory s žáky.

Garantující pracoviště: Katedra pedagogiky a psychologie, Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Markéta Levínská, Ph.D.

Oponent: Mgr. Irena Loudová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 11.2.2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou závěrečnou práci vypracovala pod vedením vedoucí diplomové závěrečné práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové, dne 30. 3. 2023

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. Markétě Levínské, Ph.D. za odborné vedení, trpělivost a cenné rady při zpracování diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat pedagogickým pracovníkům na šestiletém gymnáziu, kde byla realizována výzkumná část.

Anotace

KALENSKÁ, Adéla. *Volba střední školy z pohledu studentů*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2023. 61 s. Diplomová závěrečná práce.

Diplomová práce pojednává o problematice vhodné volby střední školy z pohledu studujících. V teoretické části jsou popsána kritéria a preference žáků při volbě konkrétní školy. Zahrnuje proces volby, vývoj vizí budoucí profese, stupňování kariéry, poradenství a rodinné vlivy. Primárním cílem empirické části je výzkumné šetření na střední škole, které bude zaměřeno na volbu školy z hlediska studujících, na jejich očekávání od studia a na perspektivu jejich budoucí kariéry. Práce je zpracována prostřednictvím smíšeného designu, je proveden dotazníkový screening a polostrukturované rozhovory s žáky.

Klíčová slova: perspektivy – studentů, volba střední školy, kariéra, smíšený design

Annotation

KALENSKÁ, Adéla. *The choice of secondary school from the point of the students*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2023. 61 pp. Diploma Thesis.

The diploma thesis deals with the issue of appropriate choice of secondary school from the point of view of the students. The theoretical part describes the criteria and preferences of the students, when choosing a particular school. It includes an election process, future vision development, career advancement, counseling, and family influences. The primary aim of the empirical part is a research at secondary school focusing on the choice of the school from the students' point of view, their expectations from the study and the perspective of their future career. The thesis is through mixed design, questionnaire screening and semi-structured interviews with students.

Keywords: students – perspectives, choice of secondary school, career, mixed design

OBSAH

ÚVOD.....	9
1 TEORETICKÁ ČÁST	11
1.1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	11
1.2 OSOBNOST ŽÁKA A VÝBĚR STŘEDNÍ ŠKOLY	13
1.2.1 Období dospívání.....	14
1.2.2 Složky osobnosti.....	16
1.2.3 Rodina a zázemí.....	21
1.2.4 Vrstevníci.....	23
1.2.5 Role školy v procesu volby profese.....	23
1.3 PORADENSKÉ SLUŽBY.....	24
1.3.1 Školské poradenské pracoviště	24
1.3.2 Kariérový poradce.....	25
1.3.3 Výchovný poradce	25
1.3.4 Třídní učitelé a ostatní vyučující	26
1.3.5 Školní psycholog.....	27
1.3.6 Pedagogicko-psychologická poradna	27
1.3.7 Internetové zdroje	28
1.4 AKTUÁLNÍ TRENDY	29
1.4.1 Žákovy předpoklady	29
1.4.2 Co může být problém.....	30
1.4.3 Faktory vlivu výběru střední školy	30
1.4.4 Víceleté gymnázium	32
2 PRAKTICKÁ ČÁST.....	35
2.1 METODOLOGIE	35

2.1.1	Dotazníkový screening	35
2.1.2	Metoda rozhovoru.....	36
2.2	VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	38
2.2.1	Gymnázium.....	39
2.2.2	Charakteristika výzkumného vzorku	39
2.2.3	Proces výzkumného šetření	40
2.2.4	Interpretace získaných dat – výsledky šetření	41
2.2.5	Důvody volby šestiletého gymnázia	44
2.3	SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ A JEJICH DISKUSE S LITERATUROU ...	51
	ZÁVĚR	55
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	57
	PŘÍLOHY.....	62
	Příloha č. 1 – Ukázka rozhovoru s žákyní	
	Příloha č. 2 – Dotazník	

ÚVOD

Volba střední školy je jedním z nejdůležitějších kroků v životě každého jedince. Na přechodu ze základní na střední školu si žák vybírá, jakým směrem se bude dále ubírat. Vyhovující volba následujícího vzdělání orientuje žáka na další etapu. „*Vzdělání je přitom jedním z klíčových faktorů, který určuje sociální postavení jedince na společenském žebříčku*“ (Hlad'o, Drahoňovská, 2012, s. 4). Vhodné budoucí povolání je jedním z nástrojů pro spokojený život každého jedince. Tudiž by každý žák měl pečlivě zvážit své rozhodnutí a důkladně předem promyslet všechny kroky, zvážit kritéria a preference. Každý žák musí taktéž vzít na vědomí své zájmy, schopnosti a dovednosti. Bezpochyby musí věnovat pozornost i měnící se nabídce a poptávce na trhu práce.

Náročné rozhodování ovlivňuje řada faktorů, ale i vývojové změny jedince v období dospívání. Při procesu volby střední školy hrají značnou roli rodiče, pedagogičtí pracovníci (učitelé, výchovný poradce, školní psycholog), ale i například pracovníci úřadu práce, kde je možno si domluvit individuální konzultaci s poradcem pro volbu povolání.

Konečné rozhodnutí vždy ale musí učinit každý sám. Ať už dá na své ambice, sny či rady rodičů a přátel, je důležité k výběru střední školy přistupovat svědomitě a zodpovědně. Je podstatné taktéž zvážit možnosti uplatnění na současném trhu práce.

První část diplomové práce (teoretická) si klade za cíl komplexně postihnout a vymezit volbu dalšího vzdělávání a také formu pomoci, kterou může žák při rozhodování využít. Bez podrobnějšího popisu a definice školního vzdělávacího procesu u nás se tedy neobejde. Neopomíjí ani vlivy prostředí, které na žáka během procesu působí (rodinné zázemí, vrstevníci atd.). V neposlední řadě vymezuje základní pojmy, které jsou k uchopení problematiky potřebné, a zaměřuje se také na samotnou osobnost žáka a její vývoj.

Druhá část diplomové práce uvádí metodologii prováděného výzkumu, která spojuje teoretickou a praktickou část. Metodologie ukazuje, jakým způsobem je realizována empirická část diplomové práce. Detailně popisuje metodu smíšeného designu, která je prováděna pomocí polostrukturovaných rozhovorů a dotazníku. Nechybí analýza a kódování rozhovorů a výsledky dotazníkového screeningu.

V diskusi budou rekapitulovány výsledky a zároveň porovnány s odbornou literaturou.¹ Závěr poté shrnuje diplomovou práci. Následuje seznam použité literatury a přílohy, kde si čtenář může přečíst polostrukturovaný rozhovor s žákyní či zadání dotazníku. Diplomová práce je strukturována tak, aby co nejvíce objasnila problematiku týkající se volby další vzdělávací dráhy studentů.

---

¹ Pro získání širšího povědomí o problematice výzkumných šetření bylo jako teoretické podpory a inspirace využito práce: SKUTIL, Martin, KŘOVÁČKOVÁ, Blanka a MANĚNOVÁ, Martina. *Psaní odborných textů a tvorba elektronických prezentací ve společenských vědách*. vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014, 38 s. ISBN 978-80-7435-503-5. SKUTIL, Martin, KŘOVÁČKOVÁ, Blanka. *Diplomová práce a empirický výzkum pedagogických jevů*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2006, 74 s. ISBN 80-7041-428-6.

1 TEORETICKÁ ČÁST

Každý žák, kterého máme denně ve škole před sebou, je jedinečný a individuální. Stejně jako jsou originální otisky prstů, nenajdeme dva stejné žáky, kteří by přemýšleli stejně, byli ovlivněni stejnými faktory a měli shodné představy o životě. Lze však popsat vývojová období, proces utváření osobnosti, vlivy širokého okolí a nejrůznější okolnosti, které v nepřeborném množství kombinací působí právě na rozhodování a formování budoucnosti mladé generace. Je možné ale žáka plně pochopit? Vyznat se v jeho postojích, zjistit, jak přemýšlí a co ho ovlivňuje? Je vůbec takový náctiletý člověk schopen tak zásadního rozhodnutí, jako je volba školy? Pro pochopení těchto dějů považuji za nutné zaměřit se nejprve na základní pojmy a terminologii, jejíž interpretace a následné praktické využití při prezentaci výsledků výzkumu uceleně vykládá řešený problém. Jádrem práce a hlavní snahou pro mě tedy je analyzovat a následně pochopit a pojmenovat, co a v jaké míře vede žáky k tomu, aby volili odchod na šestileté gymnázium.

1.1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

Vzhledem k zaměření diplomové práce považuji za nutné a žádoucí nejprve vymezit základní pojmy, které budou dále užívány. Odborná literatura definuje níže uvedené pojmy různě. Pro potřeby diplomové práce je pro mě stěžejní obsahová stránka, nikoliv porovnávání jednotlivých znění, výňatky jsem proto zvolila jako příklad.

- **Středoškolské vzdělání**

Vzdělání poskytované středními školami prohlubuje všeobecné vzdělání. Poskytuje studentům diferencovanou přípravu na další vzdělávání, na vysokoškolské studium nebo přípravu na profesi. Za středoškolské vzdělání se považuje ta úroveň vzdělání, která je zakončena maturitní zkouškou (Průcha et al., 2003).

- **Volba povolání**

Volba povolání je proces, který zahrnuje rozhodování o volbě studia či přípravy na konkrétní povolání a celou profesní dráhu člověka. Tento proces je též součástí celkového vývoje osobnosti, ve kterém hrají hlavní roli rozhodovací procesy (Průcha et al., 2003).

- **Vzdělávací dráha**

Vzdělanostní dráha je průchod člověka různými stupni a druhy škol během jeho celého života, přičemž je určena jak jejich vlastní volbou, tak i sociokulturními faktory (vliv úrovně vzdělání či profese rodičů). Vzdělávací dráha je také určena přístupností vzdělání, rovností vzdělávacích příležitostí apod. (Průcha et al., 2003).

- **Výchovné poradenství**

„V ČR je organizovaná soustava speciálních odborných poradenských služeb pro výchovu a vzdělávání dětí a mládeže“ (Průcha et al., 2003, s. 279). Činnost a zaměření výchovného poradce je vymezena vyhláškou č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních. Výchovné poradenství je určeno žákům, pedagogickým pracovníkům, rodičům a pracovníkům institucí podílejících se na péči o děti a mládež a jejich zapojování do pracovního procesu. Hlavním úkolem je pomoc jak při rozvíjení osobnosti žáků v edukačním procesu, tak i při řešení pedagogických a psychologických otázek profesní orientace. Poradenství zprostředkovává výchovný poradce a pedagogicko-psychologický poradna.

- **Výchovný poradce**

Výchovným poradcem lze nazývat učitele, který absolvoval specializační studium a působí na základních, středních a speciálních školách v rámci systému výchovného poradenství. V první řadě hlavním úkolem výchovného poradce je informační činnost pro žáky, rodiče, pedagogické pracovníky i pro pracovníky mimo resort školství. V druhé řadě má za úkol sledovat a hodnotit vývoj žáků včetně diagnostické činnosti. Zároveň podává vlastní návrh na opatření v rámci výchovy a vzdělávání žáků ve škole. Výchovný poradce poskytuje konzultační služby nejen pro žáky, ale i pro rodiče. Taktéž poskytuje metodickou pomoc třídním učitelům a ostatním pedagogickým pracovníkům (Průcha et al., 2003).

- **Profesní orientace**

Profesní orientací se rozumí utváření a rozvíjení reálného profesního cíle a perspektivy mladého člověka. Jedná se také o rozvoj vlastností a schopností významných pro proces volby povolání. Profesní orientace je jedním z úkolů, které plní

výchovná poradenství. Zajišťují ho zpravidla odborná zařízení výchovného poradenství, školy, podniky i úřady práce. V zahraničí je v současné době toto součástí profesního poradenství či samostatně fungující služba (Průcha et al., 2003).

- **Školní úspěšnost**

„Školní úspěšnost žáka chápeme jako soulad vytvářený v průběhu výchovně vzdělávacích kooperací a řešící rozpory mezi požadavky školy na straně jedné a výkony, činnostmi a vývojem žákovy osobnosti na straně druhé“ (Helus, Hrabal, Kulič, Mareš, 1979, s. 39). Termín školní úspěšnost nezahrnuje pouhé vynikající výsledky (známky) a perfektní adaptaci chování žáků ve školní třídě. Dle autorů se školní úspěšnost utváří pomocí spolupráce (kooperace) výborných i zaostávajících žáků a učitelů v průběhu vyučování ve školní třídě. Je zřejmé, že školní úspěch je výsledek rozporů mezi požadavky školy a osobnosti žáka. Vůdčí roli při kooperaci, která realizuje školní úspěšnost žáků, hraje učitel. Žáci jsou objektem a současně i subjektem ve výchovně vzdělávacím procesu. Žáci vnitřně přijímají požadavky, tudíž dochází k tzv. interiorizaci. Uplatňují své předchozí získané zkušenosti (Helus, Hrabal, Kulič, Mareš, 1979).

1.2 OSOBNOST ŽÁKA A VÝBĚR STŘEDNÍ ŠKOLY

Osobnost samotného žáka je tím hlavním pilířem celé problematiky. Proto se nyní budu zabývat právě jí. Termín „osobnost“ lze chápat z latinského slova „persona“. Původní historický význam vychází z divadelních masek, které užívali antičtí herci z rozlišení postav. Daleko poetičtějším vysvětlením je ale názor, že „persona“ je „něco jako cibule obalená množstvím slupek“ (Smékal, 2002, s. 15-16). Tato definice je mi nejbližší. Znamená pro mě fakt, že člověk není osamocen, není nahý, ale má mnoho vrstev, které stojí za to postupně odhalovat a poznávat. Pokud se zaměříme na méně poetické a více racionálně laděné názory, můžeme využít například názor Smékala, který se na osobnost dívá jako na „jednotu psychických procesů, stavů a vlastností, souhrn vnitřních determinant prožívání a chování.“ (Smékal, 2002, s. 17). Lze souhlasit ale i s tvrzením Kohoutka (2001), že základ osobnosti je tvořen patrně už v předškolním věku, tedy do šesti let. Před nástupem dítěte do základní školy prochází jeho organismus obdobím nejintenzivnějšího vývoje a růstu.

Dále považuji za zásadní zaměřit se na samotnou osobnost žáka. Dle mého názoru je právě individualita jedince, jeho postoje a osobní nastavení tím nejzásadnějším parametrem. Protože ať už má zvolená škola jakýkoliv zaměření, vždy záleží především na osobnosti daného žáka, zda tyto dva „charaktery“ budou fungovat v symbióze, nebo si k sobě cestu nenajdou. Osobnost člověka je velká věda a věk, ve kterém si žák volí další školu a profesní cestu, je značně komplikovaný a náročný. Budu se tedy podrobněji zabývat obdobím dospívání.

1.2.1 Období dospívání

Toto zásadní období v životě každého člověka lze vymezit jako „*životní úsek ohraničený na jedné straně prvními známkami pohlavního zrání a více nebo méně vyznačenou akcelerací růstu, na straně druhé dovršením plné pohlavní zralosti a dokončením tělesného růstu. Současně s biologickým zráním probíhá řada významných a nápadných psychických změn. Tělesné, psychické a sociální změny v období dospívání probíhají do jisté míry souběžně*“ (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 142).

V období dospívání je možné vymezit dvě fáze, přičemž je třeba mít na paměti, že člověk je individualita a vymezení nelze považovat za dogma. Pro naši potřebu je však níže zvolené vymezení dostačující.

- **období pubescence** zahrnuje dobu zhruba od 11. do 15. roku života. Pubescenci rozdělujeme na fázi prepuberty (první pubertální fáze), kdy jsou znatelné první známky pohlavního dospívání, a vlastní puberty (druhá pubertální fáze), která trvá do dosažení reprodukční schopnosti.
- **období adolescence** trvá zhruba od 15 do 22 let. V tomto období se dokončuje tělesný růst a reprodukční vývoj (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 143).

Odborníci nahlízejí na psychický vývoj jedince tak, že je ovlivňován mnoha faktory a je třeba se jím zabývat komplexně. Od narození nabývají vlivy prostředí stále většího významu. Dochází k duševnímu růstu, nebo – jinak řečeno – vývoji jednání (tzv. chování i vědomí). Duševní růst, probíhající asi do 16. roku, je neoddělitelný od tělesného růstu (Piaget, Inhelder, 2014, s. 9-10).

V současné době je tento pohled ale už překonán. Aktuální výzkumy neurobiologie mozku totiž ukazují, že mozek je elastický a vyvíjí se neustále. Dozrávání lze datovat mezi 21-23 rok života, vývoj však stále pokračuje (Procházka, Orel, 2021, s. 171).

Jak již bylo uvedeno výše, současně s tělesnými změnami dochází také ke změnám sociálním. Přechod ze základní školy do dalšího učebního procesu mění postavení jedince ve společnosti. Žák se v období dospívání postupně emancipuje od rodiny a navazuje obvykle nové a diferencovanější vztahy s vrstevníky. Celý proces emancipace od rodiny je nutný pro osobní zrání dítěte. Nové vztahy s vrstevníky dítěti dávají jistotu, kterou ztrácí odpoutáním se od rodiny, a zároveň ho připravují na nové trvalé emoční vztahy v dospělosti.

Volba povolání v období dospívání je do začátku pubescence pro žáky pouze fantazie. V tomto období je důležité pouze přání, čím chci být. Přibližně kolem 11. roku života dítě ví, že musí brát v úvahu své schopnosti, školní prospěch, podmínky přijetí na školu a požadavky pracovní činnosti. Opakovaně si všímá osob vykonávající určitou pracovní profesi a považuje je za modely své budoucí profesní dráhy. Dříve nebo později se volba povolání stává problémem pro dospívající, ale i pro jejich rodiče. Při volbě povolání lze vymezit dva související aspekty. Prvním aspektem (z hlediska jedince) je volba vhodného povolání, které ho bude uspokojovat a ve kterém nejlépe uplatní své schopnosti i zájmy. Druhým aspektem (z hlediska společnosti) je získání pracovníka, který bude nejlépe přispívat k plnění společenských úkolů. Cílem vhodné volby povolání by měla být harmonizace individuálních a společenských zájmů jedince (Langmeier, Krejčířová, 2006). „*Výzkumy ukazují, že jen malá část dospívajících má tak vyhraněné zájmy, a tak silnou tendenci po seberealizaci, že si vynutí určité povolání bez ohledu na vnější podmínky*“ (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 159). Jak uvádí Langmeier a Krejčířová (2006), stejně tak malé procento populace se nechá řídit výhradně vnějším tlakem a přijímá povolání bez ohledu na své schopnosti, zájmy a přání.

Na jedince, kteří si vybírají budoucí povolání, lze nahlížet jako na určitý typ. Pro toto typologické vymezení lze použít např. typy volby povolání dle H. Nickela:

- U **typu A** převažuje pasivní podřízení, tudíž nelze mluvit o „volbě povolání“. Jedinci svůj výběr řídí podle přání a rozhodnutí ostatních, rodičů nebo jiných významných dospělých v jejich životě. V tomto případě se řídí i dle nahodilých vnějších skutečností, bez zřetele na vlastní zájmy.
- **Typ B** představuje jedince, kteří mají určitá přání, nicméně jejich představy jsou nejasné a nepevné. Přání mají široký charakter a nezahrnují konkrétní povolání.

- **Typ C** se řídí dle svého osobního plánu, který je založen na cílech života. Často jsou cíle dlouho předem promyšleny a pečlivě zvažovány. Charakteristické pro jedince tohoto typu je obvykle: iniciativnost, rozhodnost, cílevědomost, silné seberealizační tendence (Nickel, 1975, in Langmeier, 2006, s. 156).

1.2.2 Složky osobnosti

Zaměřením na jednotlivé složky osobnosti chci ukázat, jak rozmanitý a různorodý může pohled na osobnost být. Charakter a temperament doplněný o dovednosti, potřeby a zájmy jasně ukazuje, jaké nepřehledné množství „koktejlů lze ve sklenici, člověk, namíchat“. Helus tedy například vymezuje osobnost jako „*soustavu vlastností, charakterizujících celistvou individualitu konkrétního člověka, zaměřeného na realizaci životních cílů a rozvinutí svých potencialit*“ (Helus, 1995, s. 31). Základem osobnosti je její struktura – soubor vlastností, které lze zjišťovat a pomocí diagnostiky měřit. Strukturu lze dělit na další substruktury, skupiny vlastností představující určité složky osobnosti (Slavík et al., 2012).

Dle Slavíka et al. (2012) na rozvoj osobnosti působí tři hlavní skupiny faktorů:

- dědičné a vrozené dispozice,
- prostředí,
- výchova.

Slavík et al. (2012) rozděluje faktory **vnitřní** a **vnější**, které na sebe navzájem působí. Do vnitřních faktorů řadí dědičné a vrozené dispozice, do vnějších prostředí a výchovu. Dochází k tzv. **interiorizaci** vnějších vlivů a postupnému rozvoji osobnosti, přičemž základní podmínkou je činnost (Slavík et al., 2012).

Schopnosti

„*Jsou to psychické vlastnosti a jsou základem pro vytváření změn probíhajících na základě učení*“ (Slavík et al., 2012, s. 36). Schopnosti lze rozvíjet, proto je důležité poskytovat dítěti příznivé prostředí.

Podle druhu se schopnosti dělí na intelektové, senzomotorické a umělecké.

- **Intelektové** schopnosti umožňují žákům naučit se např. logickému myšlení. Pro jejich rozvoj je důležité zahrnovat aktivity vztahující se k řešení nejrůznějších problémů a úloh, např. v matematice, fyzice a chemii.
- **Senzomotorické** schopnosti (smyslově pohybové) se rozvíjí taktéž vytvářením určité činnosti.
- **Umělecké** schopnosti jsou velmi individuální. Integrují intelektové a senzomotorické schopnosti. Díky těmto schopnostem dochází k osvojení uměleckých činností, přičemž cvičení a trénink zde platí více než u výše uvedených schopností. Podle míry autor rozlišuje tři úrovně schopností: *nadání, talent a genialitu*. Nadání je míra schopnosti naučit se dobře určitou činnost. Vyšší formou nadání je talent, u kterého lze předpokládat sdružení schopností (hudební a sportovní talent). Genialita se vyznačuje především velkou dávkou aktivity (Slavík et al., 2012).

Helus (1995) rozděluje schopnosti na **vjemové** (percepční), **psychomotorické** a **intelektuální**, ke kterým dále připojuje **sociální a umělecké** schopnosti.

Specifické dělení schopností pak využívá např. Vendel (2008). Vedle již zmiňovaných sociálních nebo uměleckých schopností vymezuje některé speciální schopnosti pro vyhodnocení předpokladů uchazečů pro různá povolání. Odděluje schopnosti řídicí, technické, jazykové, prostorovou představivost, vědecké myšlení a další. Pomocí čtyřstupňové škály (podprůměr – průměr – nadprůměr – špičková úroveň) následně posuzujeme každý druh speciálních schopností (Vendel, 2008).

Rysy osobnosti

Rysy osobnosti se označují za relativně stálé vlastnosti osobnosti, jako je např. veselost, družnost, laskavost, rozhodnost apod. Je velká pravděpodobnost, že se vzájemně podmiňují (Slavík et al., 2012).

Temperament

„*Pojmem temperament označujeme soubor vlastností vztahujících se k citovému (emocionálnímu, afektivnímu) reagování, které je charakteristické pro daného jedince*“ (Helus, 1995, s. 34). Jak říká Slavík et al. (2012), temperament je soubor vlastností, který se projevuje v chování a prožívání člověka. Důležité je, že tuto substrukturu osobnosti

nelze měnit. Je možné na žáka ve škole působit ve směru tlumení některých nežádoucích projevů. Z druhého hlediska je vhodná aktivizace žáků, kteří nemají potřebu sebeprosazení. Psychologie přináší celou řadu typologií, které vznikly víceméně z téhož důvodu jako typologie laické. Hippokrates a Galenos vymysleli nejznámější typologii tzv. šťávodou, přičemž rozlišují čtyři základní typy dle tělesných tekutin (krev, žluč, černá žluč a hlen). Přestože terminologie přežila až do současné doby, tato typologie je už dávno opuštěná a obsah značně jiný. Carl Gustav Jung rozlišuje dva druhy osobnosti – introvert a extravert. Autor ve své knize *O psychologii nevědomí* popisuje první osobnost jako nedůvěřivou, nekomunikativní a váhavou, která obtížně navazuje kontakty. Naopak extravertovaná osobnost je důvěřivá, komunikativní, bezstarostná a vstřícná, která snadno navazuje kontakty. Následně německo-britský psycholog Hans Jürgen Eysenck navazuje na typologii Junga a rozšiřuje ji o dva póly – stabilitu a labilitu. Vytvořil temperamentový model, do kterého zařadil čtyři typy osobnosti: labilní extrovert (cholerik), stabilní extrovert (sangvinik), stabilní introvert (flegmatik) a labilní introvert (melancholik) (Slavík et al., 2012).

Další výzkumy (longitudinální studie) *sledující děti od nejútlejšího věku na základě dotazníků a posuzovacích škál pro rodiče, zjišťují u dětí temperamentové rysy jako úroveň aktivity, celkové emoční ladění, rozsah pozornosti, vytrvalost, stabilita a impulsivita. Tato měření významně korelují s rysy, jež vykazují zkoumaní jedinci v dospívání a dospělosti* (Říčan, 2007, s. 71).

Lze tedy konstatovat, že temperamentu se člověk nenaučí, ale rodí se s ním. Mnohé aspekty a rysy lze během vývoje člověka ovlivňovat, ale nikoliv vymazat nebo přeměnit.

Charakter

Slavík et al. (2012) definuje charakter jako soubor vlastností s „morálním významem“. Tato substruktura je velmi závislá na vnějších faktorech, především na výchově. Charakter je úzce spjat se svědomím – nejvyšším autoregulačním mechanismem osobnosti. Autor rozlišuje pět základních charakterových typů, které jsou na rozdíl od temperamentových typologií seřazeny od méně kvalitního ke kvalitnějšímu.

- **Amorální** typ charakteru (tzv. bez svědomí) není schopen hodnotit své chování (Slavík et al., 2012). „*Účelově zaměřený typ charakteru jedná tak, aby měl ze svého chování prospěch*“ (Slavík et al., 2012, s. 40).

- **Konformní** typ charakteru není tak striktní jako předchozí typ, existuje zde prostor pro vlastní aktivitu dítěte. Morální vlastnosti se formulují srovnáváním s chováním ostatních lidí.
- **Iracionální svědomí** je určitá forma interiorizace morálních norem, přičemž člověk občas není schopen jich využívat správně v kontextu situace.
- Naopak **racionálně altruistický** typ charakteru je již schopen chovat se a rozhodovat se s vysokou mírou altruismu, poněvadž morální normy jsou plně interiorizovány (Slavík et al., 2012). Mravní zdroje jednání každého jedince nejsou přítomny od narození, tudíž proces vývoje charakterové vlastnosti probíhá v etapách (Helus, 1995).

Kohlberg se na morálku dívá z hlediska několika vývojových fází, přičemž hlavním ukazatelem pro hodnocení je chování člověka a jeho morální uvažování v nastolené situaci. Od poslušnosti a snahy na vyváznutí bez trestu, přes orientaci na odměnu na něco, potřebu být dobrým a chovat se podle společenské normy, k dodržování zákonů a pravidel, která uznáváme, až po zaměření na obecné etické principy, které může vést až k náboženské či mystické úrovni (Sheehy, 2004).

K posouzení celkového charakteru člověka je ale také třeba přihlídnout k faktorům, které Smékal nazývá univerzálními znaky osobnosti. Jedná se o spektrum určitých obecných znaků, které lze pozorovat z hlediska míry přítomnosti u daného člověka. Rozlišuje tedy například tyto (výčet zahrnuje další, zde uvedeno pro příklad): (Smékal, 2009, s. 34-38)

- **Celistvost** (Člověka považujeme za primární celek, celek psychických projevů. Teprve naše mysl, která analyzuje, rozkládá a hledá jednotlivé složky.)
- **Potenciály** (Člověk se narodí jako nekompletní bytost s mnoha možnostmi, dispozicemi a způsobilostmi, přičemž mnohé ani během života nevyužije.)
- **Struktura a funkce** (Psychologie osobnosti hledá v inteligenci a schopnostech dispoziční základnu myšlenkových procesů. Dispozice jsou základními prvky struktury.)

- **Stálost a změna** (Lidská osobnost je typická dlouhodobou psychickou daností, musí být ale také otevřená změnám.)
- **Vědomí** (Je hlavním znakem osobnosti, přičemž nejvyšší formou je sebevědomí, uvědomění si sebe sama.)

Dovednosti

Při výběru vhodné střední školy je nutné brát v potaz i veškeré dovednosti žáka. Dovednost (angl. skill) je základní pojem pedagogiky, který není však stále dostatečně objasněn. Dovednost znamená způsobilost člověka k provádění určité činnosti, jako je například čtení, řešení úloh určitého typu (dovednosti intelektové), plavání, jízda na kole či obsluha technického zařízení (dovednosti senzomotorické). Dovednost je podmíněna do jisté míry vrozenými předpoklady, je především osvojována učením a výcvikem. Osvojování dovedností je součástí školního vzdělávání, tudíž jsou dovednosti vymezovány jako vzdělávací cíle v kurikulárních dokumentech, vzdělávacích programech apod. (Průcha et al., 2003).

Potřeby

Dle Heluse (1995) můžeme potřeby rozdělit do dvou skupin: primární a vyšší. Do primární skupiny řadíme potřeby biologické, což jsou například: potřeby potravy, bezpečí, orientace, spánku. Do vyšší skupiny patří potřeby spojené se začleněním jedince do společnosti a lze je rozdělit do pěti složek:

1. potřeby poznávací,
2. potřeby sociální,
3. potřeby aktivity,
4. potřeby dosahování výkonů (výkonové potřeby)
5. potřeby existenciální (Helus, 1995, s. 45-47).

Potřeby poznávací zahrnují především přání jedince znát informace, zajímavosti atp. Umožňují jedinci řešit svými silami určité problémy. Potřeba sociální zahrnuje několik pestrých požadavků, např.: být sympatický (potřeba obliby), umět spolupracovat s druhými lidmi (potřeba kooperace), být oceňován (potřeba prestiže), zajistit si převahu (potřeba dominance), být soutěživý (potřeba kompetice), zaujímat určité postavení (potřeba statusu), být veden druhými (potřeba submise), mít vzor (potřeba imitace

a identifikace) a především potřeba afiliace, tedy potřeba patřit do skupiny a být mezi svými. Třetí složka se týká potřeby pracovní činnosti, může to být i činnost herní, sportovní či rekreační. Výkonové potřeby souvisí s pocitem spokojenosti sám se sebou. Každý se snaží určitou činnost dokončit, projevuje úsilí, aby byl uznán druhými lidmi. U dětí je tuto potřebu možné vyzorovat při manipulaci s kostkami, při které se dítě snaží postavit vyšší a vyšší věž. Významnou roli hraje stanovení cílů, na které si troufáme. Tzv. životní krize může nastat, pokud se neuspokojí potřeba smyslu života (Helus, 1995).

Zájmy

„Významným činitelem zaměřenosti osobnosti jsou zájmy. Slovem zájem označujeme uvědomělé, dlouhodobé a soustavné zaměření aktivity jedince na vybranou oblast poznávání a činnorodé seberealizace“ (Helus, 1995, s. 48). Zájem je určitou motivací každého žáka. Dle Janišové (2000) u chlapců převažuje zájem o sportovní aktivity (kopaná, basketbal, hokej apod.), kdežto u dívek převažuje především zájem o umělecké aktivity, jako je například: kreslení, divadlo či hra na nástroj. Do popředí lze zařadit i zájem o jazyky či gymnastiku (Janišová, 2000). Helus (1995) uvádí, že například sběratelský zájem sjednocuje poznávací, sociální, prakticko-prováděcí, hodnotovou a životně stylovou zaměřenost.

Sebeaktualizace osobnosti

Tzv. sebeaktualizaci, sebeuskutečnění či seberealizaci zkoumal především C. R. Rogers, který tvrdí, že každé úsilí je *„nám všem vlastní, je naší ústřední potřebou“* (Helus, 1995, s. 52). Problém však nastává, když okolí neakceptuje jedince a vyvíjí na něho nátlak. Jedinec rezignuje a nastává popření sebe sama (desauthentizace), při kterém dotyčný prožívá pocit ztráty životní plnosti, ohrožení či zoufalství. Podstatou sebeaktualizace je to, že člověk přináší do světa bohatství své osobnosti (Helus, 1995).

1.2.3 Rodina a zázemí

Abychom ale ukotvili člověka, jedince, do širšího kontextu, neobejdeme se bez toho, aniž bychom vzali na vědomí okolí, které ho obklopuje. Nejbližší okolí a lidi v něm vnímám jako další významný faktor, který je třeba vzít v úvahu. *„Rodinu a školu chápeme už tradičně jako primární společenské instituce, které se nesmazatelně*

podepisují na rozvoji osobnosti a zanechávají ty nejvýznamnější stopy na jejím utváření“ (Kraus in Janiš, 2001, s. 10).

Dle Heluse (2015) je současná rodina charakteristická pěti znaky. **Nukleární** (jádrovou) současnou rodinu tvoří tzv. jádro z dvojice lidí. Jádro je tvořeno **partnery** či **manžely**, kteří zároveň plní roli matky a otce svých dětí. Z tohoto hlediska hovoříme o **dvougenerační** rodině. Autor označuje rodinu jako **intimně vztahovou**, která má svůj „soukromý prostor“. Pátý znak současné rodiny je nazván **privátní individualizace** (Helus, 2015). Velmi tedy záleží na tom, v jakém typu rodiny dítě vyrůstá a jaká škála osob z jeho primárně nejbližšího okolí ovlivňuje profesní volbu.

Na vývoj a utváření osobnosti dítěte totiž působí nejen rodinné prostředí (osobnost členů rodiny, psychosociální atmosféra rodiny, způsob výchovy, materiální zabezpečení a zaměstnání rodičů), ale i spolupráce rodiny se školou. Specifický vliv na vývoj a utváření dítěte má výchova v neúplné rodině. Nejzávažnější je situace, když v rodině chybí matka. Pokud v rodině chybí otec, dochází k abnormálnímu vývoji jedince a mnohdy k poruchám chování. Mimořádný vliv má postavení dítěte uvnitř rodiny, jeho role a pozice mezi sourozenci a ostatními členy rodiny, tj. **rodinná konstelace**. Dle zkušeností v rodině dítě následně vytváří své vztahy ke společnosti, k lidem. Určité typy rodinné konstelace dávají vznik různým povahovým rysům. Nutno podotknout, že členové rodiny působí na děti svými temperamentovými vlastnostmi, charakterem, inteligencí i svými vědomostmi a názory na běžné věci. Jak uvádí autor, lidé s vyšším vzděláním jsou na úroveň života náročnější. Dospělí členové rodiny by měli být dítěti vzorem, kteří vhodně podchytí vlohy dítěte a budou vytvářet trvalé zájmy ve vztahu k těmto vlohám (Kohoutek, 2001). „*Mimořádně důležitá je výchova dětí k povolání a rodičovství*“ (Kohoutek, 2001, s.118). Velký význam má také to, jak a kde rodina žije. Odlišnosti lze vnímat u rodin žijících na samotě, na venkově či ve městech, přičemž výhody a nevýhody posuzuje každý jednatel dle individuálních zkušeností.

V období dospívání jsou na všechny zúčastněné strany kladeny vysoké nároky. Dítě má touhu se osamostatňovat, nicméně potřebují pevné citové zázemí a jistotu stabilního domova (Čačka, 1994).

K doplnění dle Králíkové a Singerové–Nečesané (1985) lze uvést, že významná je úroveň vztahů mezi rodiči a dítětem. Pro rodiče je především důležitá znalost typu a zaměření dítěte. Rodiče by měli v tomto období spíše radit a dávat svůj názor k úvaze

než dětem přikazovat. Bezpochyby by měli dbát na to, aby rodinné prostředí bylo klidné a nenastávaly konfliktní situace. Měli by děti vést k tomu, aby si cenily práci učitelů a chápaly své učení jako přípravu na povolání (Králíková, Singerová–Nečesaná, 1985).

1.2.4 Vrstevníci

Tato skupina patří v období dospívání k nejbližšímu okolí dítěte. Je ale také zároveň prostředím, které může znamenat chápavou, přátelskou a inspirativní zónu na straně jedné, nebo naopak konkurenční a opoziční bojiště na straně druhé. Vnímání je zcela individuální, avšak v pozitivním, neutrálním či negativním smyslu na dítě vždy působí a nelze ho jako faktor vlivu vynechat.

Vrstevnická skupina (angl. peer group) jsou děti či mladí lidé přibližně stejného věku a často i s přibližně stejným sociálním statusem. Skupina hraje významnou roli při socializaci jedince, především při přechodu do dospělosti. Má na své členy výrazně pozitivní vliv. Může mít i negativní vliv, přičemž skupina porušuje kulturní normy (delikventní party, gangy) (Průcha et al., 2003).

1.2.5 Role školy v procesu volby profese

Žák tráví ve škole během povinné školní docházky mnoho času. Škola je tedy tím prostředím, které má zásadní dopad na jeho profesní orientaci. Právě zde by mělo dojít k odhalení potenciálu, podpoře pozitivních stránek žáka, rozvoji talentu a hledání optimálního budoucího studijního nebo pracovního zaměření.

Volba budoucího povolání je pevně ukotvena v samotném systému vzdělávání. Z hlediska kurikulárních dokumentů se základní školství opírá o RVP ZV, z něhož vychází vlastní ŠVP školy. Škola tak vymezuje oblast, která přímo odkazuje na volbu povolání. Okruh Svět práce je závazný pro poslední dva ročníky na druhém stupni ZŠ s možností uskutečnění již od sedmého ročníku. Žáci se vyznají v pracovních činnostech vybraných profesí. Taktéž se očekává, že žáci budou umět posoudit své možnosti při rozhodování o volbě povolání. Zároveň zvažují znaky profese i získané informace z poradenské služby. Žáci dokážou prezentovat svou osobu při vstupu na trh práce v rámci modelových situací ve třídě. Obsah učiva lze rozdělit do pěti složek.

- **Trh práce**, který vymezuje povolání lidí, charakter a druhy pracovních činností, požadavky (kvalifikační, zdravotní, osobnostní) či rovnost příležitostí na trhu práce.
- **Volba profesní orientace** zahrnuje základní principy a sebepoznávání (zájmy, tělesný a zdravotní stav, vlastnosti a schopnosti, sebehodnocení či vliv na volbu profese), práci s profesními informacemi nebo využívání poradenských služeb.
- **Možnosti vzdělávání** uvádí nejen náplň studijních oborů, přijímacích řízení, ale i informace a poradenské služby.
- Jak napsat životopis či jak se připravit na pohovor u zaměstnavatele spadá do čtvrté složky s názvem **zaměstnání**. Dále k této složce patří způsoby hledání zaměstnání, problémy nezaměstnanosti nebo práva a povinnosti zaměstnanců a zaměstnavatelů.
- Nejčastější formy podnikání, druhy a struktura organizací spadá do páté složky **podnikání**.

1.3 PORADENSKÉ SLUŽBY

Zvolit si správné a vhodné budoucí povolání je zcela zásadní. Někdo má jasno od dětství, jiný netuší do poslední chvíle, kam poslat přihlášku. Nelze ale spoléhat jen na vlastní úsudek, dojem nebo přání. Je třeba nashromáždit široké spektrum informací, čerpat z více zdrojů a kriticky porovnávat. Jednou z možností je využít poradenské služby, které nabízí základní škola, zařízení a instituce spolupracující se školou, specializovaná pracoviště, veřejně dostupné internetové zdroje aj.

1.3.1 Školské poradenské pracoviště

Komplexní poradenské služby poskytuje žákům školské poradenské pracoviště, které je na základní škole zřízeno. Žák může kdykoliv tyto služby bezplatně využít. Zákon definuje ŠPZ dle § 116 **Školská poradenská zařízení**: Školská poradenská zařízení zajišťují pro děti, žáky a studenty a jejich zákonné zástupce, pro školy a školská zařízení informační, diagnostickou, poradenskou a metodickou činnost, poskytují odborné speciálně pedagogické a pedagogicko-psychologické služby, preventivně výchovnou péči a napomáhají při volbě vhodného vzdělávání dětí, žáků nebo studentů a přípravě

na budoucí povolání. Školská poradenská zařízení spolupracují s orgány sociálně-právní ochrany dětí a orgány péče o mládež a rodinu, poskytovateli zdravotních služeb, popřípadě s dalšími orgány a institucemi (hlava 10, §116, 561/2004 Sb.).

1.3.2 Kariérový poradce

Jedním ze specializovaných pracovníků školy, který má na starost volbu povolání a poskytuje žákům adekvátní informace, je kariérový poradce. Jeho úkolem je různými cestami informovat o světě práce a možnostech a podporovat samostatné rozhodování žáků. Sbírá informace, třídí je, systematizuje a vybírá ty, které jsou pro konkrétního žáka relevantní a adekvátní. Jeho pomoc by měla být funkční, přímá a směřovat vhodnými komunikačními kanály k cílovému příjemci. Role kariérového poradce je často spojena s funkcí výchovného poradce. Na mnoha školách tyto funkce vykonává jedna osoba.

„Kariérový poradce pro vzdělávací a profesní dráhu vede klienty v jakémkoliv věku a v kterékoliv fázi jejich života k samostatnému zodpovědnému rozhodování zejména v oblasti počátečního a dalšího vzdělávání, v návaznosti na volbu povolání, profesní změnu a uplatnění se na trhu práce“ Národní ústav pro vzdělávání uvádí rozmanité činnosti kariérového poradce (NÚPV, Kariérové poradenství, 2019).

1.3.3 Výchovný poradce

Stejně jako kariérový poradce, tak i výchovný poradce (pokliže se nejedná o tutéž osobu) má přímý vliv na žáka při volbě jeho budoucí profese. Představuje pro žáka oporu a zásobárnu potřebných informací. Díky svému individuálnímu přístupu a odbornému pozorování může odhalit důležité aspekty či fakta, která volbu povolání ovlivní. Zprostředkovává, doporučuje, diskutuje nejen s žáky, ale i jejich zákonnými zástupci.

Jak uvádí Mertin (2013), výchovný poradce vykonává poradenské, metodické a informační činnosti. Mezi poradenské činnosti řadí především i výše uvedené kariérové poradenství při rozhodování o dalším vzdělávání žáků a vyhledává žáky, kteří vyžadují pozornost (žáci se speciálními vzdělávacími potřebami). Následně jim zajišťuje a zprostředkovává diagnostiku speciálních vzdělávacích potřeb a připravuje podmínky pro integraci žáků se zdravotním postižením. Metodické a informační činnosti zahrnují poskytování nových metod diagnostiky, pomoc pedagogickým pracovníkům školy a vedení písemných záznamů. V neposlední řadě uchovává odborné zprávy o žácích, kteří

jsou v péči poradenského zařízení. Poskytuje informace zákonným zástupcům o veškeré činnosti školy. Výchovného poradce může vykonávat učitel druhého stupně, který má odbornou kvalifikaci pro učitelství na druhém stupni. V rámci celoživotního studia existuje studium pro výchovné poradce, ve kterém učitel získá specializaci potřebnou pro výkon činnosti. Studium trvá nejméně 250 vyučovacích hodin a je ukončeno obhajobou závěrečné písemné práce, zkouškou před komisí. Po úspěšném zakončení absolvent získá osvědčení (Mertin, 2014).

1.3.4 Třídní učitelé a ostatní vyučující

Zejména role třídního učitele, ale i ostatních vyučujících, je také zásadní z hlediska budoucí volby povolání. Jsou to právě učitelé, kteří tráví se svým žákem převážnou část jeho pobytu ve škole. Jsou svědky jeho práce, provázejí ho vyučovacím procesem, hodnotí jeho výkony, motivují ho, pomáhají mu, jsou jeho primárními kritiky. Každý učitel má moc ovlivnit uvažování žáka, jeho nadšení či zájem v dané konkrétní oblasti nebo předmětu. Včas může odhalit žákův talent, upozornit na jeho kvality a mnohdy jemu samotnému ukázat, že je v něčem dobrý a měl by se v konkrétní činnosti dále rozvíjet. Není tajemstvím, že mnoha dětem neposkytuje jejich rodinné zázemí takovou zpětnou vazbu, jakou by potřebovaly. Proto je právě učitel často tou nejbližší osobou, která na sebe tuto odpovědnost přebírá.

„Třídní učitel bývá pro žáky často nejdůvěryhodnější osobou ve škole. Žáci jej vnímají jako osobu, která je jim fyzicky nejbližší. Jeho každodenní přítomnost je významným pozitivem, možnost pozorování a diagnostiky je tím značně usnadněna. Jsou také hlavními organizátory a řídicími pracovníky při profesionální orientační činnosti ve třídě. Za jejich hlavní činnosti pak můžeme považovat:

- *sledování, hodnocení, ale také vlastní předávání informací v procesu vyučování,*
- *sledování a hodnocení vývoje osobnosti žáků, důraz by měl být kladen také na rozvoj a hodnocení prostředí ve kterém vývoj probíhá,*
- *vedení veškeré školní dokumentace o žácích v průběhu školní docházky na dané škole (tím třídní učitel snadněji rozpoznává obtíže a problémy, jež se mohou u žáků vyskytovat), a z toho plyne také jejich povinnost navrhnout vhodná opatření k překonání daných problémů, konzultace a spolupráce s rodiči žáků.*

Ve všech činnostech třídního učitele je potřeba vyzdvihovat individuální přístup k žákům a celému jeho sociálnímu prostředí. Je důležité se zaměřit na utváření profesionálních vizí, přání, priorit a cílů, rozvoj motivace, sebehodnocení a sebedůvěry a v neposlední řadě se zaměřit také na podporu aktivity a vlastní iniciativy žáků při rozhodování o jejich dalších studijních a pracovních záměrech” (Křížková, 2013, s. 29-30).

1.3.5 Školní psycholog

Svoji nezastupitelnou roli sehrává v konkrétních případech i osoba školního psychologa. Mertin (2014) rozděluje standartní činnosti školního psychologa do tří složek – diagnostika, depistáž; konzultační, poradenské a intervenční práce; metodická práce a vzdělávací činnost. Náplň práce spočívá v diagnostice nadaných žáků a depistáži specifických poruch učení. Psychologové zjišťují sociální klima ve školní třídě pomocí anket, dotazníků a screeningu. Pečují o integrované žáky, konzultují se zákonnými zástupci a pedagogickými pracovníky, spolupracují s třídním učitelem. Do náplně práce školního psychologa spadá krizová intervence, prevence školního neúspěchu žáků a technika a hygiena učení. V rámci třetí oblasti činnosti školní psychologové organizují pracovní semináře pro pedagogické pracovníky a zároveň se účastní na poradách školy. Realizují prezentace a informační besedy pro zákonné zástupce. K výkonu činnosti školního psychologa je požadována odborná kvalifikace, tudíž požadavky lze nalézt v zákoně č. 563/2004 Sb. (Mertin, 2014).

1.3.6 Pedagogicko-psychologická poradna

Instituce, která úzce spolupracuje se školským poradenským zařízením a podílí se na řešení nejen problematiky výchovy, ale také vzdělávání a profesní volby na základě psychologické diagnostiky, je pedagogicko-psychologická poradna.

Pedagogicko-psychologické poradna (PPP) je odborné poradenské zařízení, které se zabývá problematikou výchovy a školního vzdělávání dětí a mládeže. PPP poskytuje bezplatné služby. Vyšetření dítěte je možné pouze se souhlasem zákonného zástupce žáka. Poradenští pracovníci nabízejí pomoc nejen dětem, ale také rodičům, učitelům a jiným osobám. PPP je zřizována v okresních městech (Novosad, 2006).

Podle vyhlášky č. 72/2005 Sb., poskytují PPP speciálně pedagogické a pedagogicko-psychologické poradenství při výchově a vzdělávání žáků.

1.3.7 Internetové zdroje

V dnešní době existuje celá řada internetových zdrojů, pomocí nichž se žáci mohou seznámit s možnostmi volby při rozhodování své budoucí profese. Níže uvedené internetové portály mohou využít žáci na všech stupních i typech škol. Nejfrekventovanějšími návštěvníky však budou především žáci druhého stupně základní školy, kteří při volbě dalšího studia využívají mnoho možností. Následující odkazy jsou uvedeny jako příklad takových zdrojů.

Základním pilířem relevantních internetových zdrojů jsou webové stránky MŠMT (www.msmt.cz). Přinášejí nejen ucelené a podrobné informace z aktuálního dění na MŠMT, ale poskytují také legislativní poradenství a oporu v oblasti školství. Lze zde najít veškeré potřebné informace o soustavě českého školství. Široké spektrum informací je věnováno mládeži a sportu. V neposlední řadě zde najdeme spolupráci a koordinaci záležitostí souvisejících s členstvím v EU a v oblastech vzdělávání, výzkumu a dalších. Stránka www.infoabsolvent.cz slouží jako informační portál pro absolventy a uchazeče, kteří se chtějí uplatnit na trhu práce. Lze zde najít veškeré vzdělávací obory, informace k přechodu na trh práce i do dalšího vzdělávání. Uživatel má možnost využít pro inspiraci profí test nebo videoukázky nejrůznějších profesí a oborů. Velmi pozitivní je, že zde ISA+ bere v potaz žáky a studenty se zdravotním postižením či studijními problémy a poruchami. Portál www.proskoly.cz nabízí uživateli komplexní řadu výukových testů, sociometrických dotazníků, pracovních listů, kvízů a formulářů pro mateřské, základní a střední školy. Garantuje, že veškeré materiály jsou dostupné z každého počítače, tabletu nebo chytrého telefonu připojeného k internetu. Obsah materiálů je průběžně aktualizován a doplňován. Portál www.atlasskolstvi.cz nabízí ucelený přehled všech dostupných základních, středních, středních odborných, vysokých, vyšších odborných a jazykových škol. Spolupracuje mimo jiné i s Úřady práce. Poskytuje žákům zdarma i tištěnou verzi katalogu škol. Další portál, pomocí kterého lze dle konkrétních kritérií vybrat danou školu, je www.mapaskolstvi.cz. Ucelený a přehledný systém nabízí snadnou orientaci. Provozovatelem portálu je Asociace studentů a absolventů. Na www.vzdelavanimsem.cz stránce najdou inspiraci především zájemci o další působení

v jihomoravském kraji. Zaměřuje se na spolupráci odborníků z jižní Moravy. Přináší širokou nabídku vzdělávacích kurzů a samozřejmě také možností studia. Pro uplatnění v oblasti Zlínského kraje lze využít datovou platformu www.pruvodcekarierou.zkola.cz. Zahrnuje centrum kariérového poradenství, informační portál pro volbu či změnu povolání. Velmi zajímavá je burza škol a také centrum celoživotního vzdělávání Sofia. Na zveřejňování informací o profesní kvalifikaci, které jsou aktuálně schváleny a jsou uplatnitelné na našem trhu práce v ČR se zaměřuje www.narodnikvalifikace.cz. Informuje o novinkách v oblastech ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání v ČR. Užitečné informace přinese i otevřená a všem dostupná databáze povolání spravovaná Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR - www.nsp.cz. Uživatelsky velmi atraktivní stránka je www.europass.cz. Využijte ji každý, kdo potřebuje zaznamenat a ukázat své schopnosti a dovednosti. Ať už studujete nebo jste vystudovali střední, vyšší odbornou či vysokou školu, nebo už pracujete a hledáte nové možnosti práce, brigády, studia nebo dobrovolnictví doma i v zahraničí.

1.4 AKTUÁLNÍ TRENDY

To, že jsou mladí lidé v současné době obklopeni mnoha podněty, které na ně působí, je jasný fakt. S rozvojem digitálních technologií a postupným přesunem veškerého dění do IT světa vnímám jako naprosto klíčové zařadit tuto kapitolu. Digitální rozvoj nesporně přináší nekonečnou škálu možností, jak se dostat k informacím. V tomto ohledu je ale více než nutné klást důraz na jejich kritické a objektivní třídění. Vše dohromady tvoří značně pestrou škálu vlivů, které ovlivňují cestu žáka při volbě budoucí školy. Pokud se tedy žák a jeho rodina (případně další zainteresovaní) nechají strhnout pouze jednostranným pohledem a nevyužijí informace celistvě a kriticky, napáchá taková informovanost více škody než užitku.

1.4.1 Žákovy předpoklady

Tento aspekt bývá často problematickým bodem. Žák má totiž mnohdy naddimenzované představy o tom, co mu jde a v čem je jeho silná stránka. V opačném případě své kvality není schopno kriticky posoudit a podceňuje se. Velmi často zde sehrává roli i přání rodiče, který vidí budoucnost svého dítěte jinak než dítě samo.

V oblasti předpokladů je třeba posuzovat, zda schopnosti a dovednosti, zájmy dítěte a také jeho osobní vlastnosti. Důležité je také zohlednit tělesné a zdravotní hledisko.

Pokud povolání odpovídá zájmům lidí, jsou zpravidla ochotnější se více učit novým věcem. Šance spokojenosti v zaměstnání je dále mnohem větší (Strádal, 1995, s. 4).

1.4.2 Co může být problém

Vybranou školou určuje žák směr své cesty na mnoho dalších let, leckdy i na celý život. Pokud se jeho volba vydaří a žák je spokojený, je to velký úspěch. Ne vždy je ale cesta za správným rozhodnutím jednoduchá. Existuje mnoho rušivých faktorů, které mohou způsobit problémy. Lze zmínit nerozhodnost žáka, výběr nereálného cíle (z hlediska dostupnosti, dovedností, tělesné způsobilosti aj.), nedostatek předpokladů pro zvolený obor nebo několik profesních možností. Dle Vendela (2008) mohou být složitá i rozhodnutí, kdy má žák potenciál vykonávat více povolání. Jedinec má možnost volit jednu ze dvou či více kariérních možností, přičemž obě odpovídají jeho schopnostem a v každé má možnost uspět. Vědomí více možností volby povolání přináší pocity nejistoty a úzkosti (Vendel, 2008).

1.4.3 Faktory vlivu výběru střední školy

Činitelé, kteří mají vliv na rozhodování žáka, lze hypoteticky stanovit na základě zkušeností i odborných výzkumů současných trendů. V jednotlivých oblastech se názory různí, zejména z hlediska preference prestižních povolání. Faktory, které ovlivňují výběr školy, se vesměs opakují, v detailech pak doplňují. Důležité pro žáka je, aby ho jeho studium a následná práce bavily a aby za ni byl patřičně ohodnocen. Svou roli sehrávají také kamarádi a vrstevníci. Jako zdroj informací slouží nejčastěji internet a v osobním kontaktu hraje nezastupitelnou roli učitel a také školní poradce (výchovný, kariérová) (Hlad'o, s. 36).

Jako příklad uvádím vybrané ukázky výzkumných šetření, která ukazují rozmanitost v jednotlivých regionech a také přinášejí informaci o nejpreferovanějších oblastech zájmu žáků.

- Výzkum ve Středočeském kraji ukázal, že zásadním vlivem pro výběr školy jsou především zájmy a koníčky, dále doporučení rodiny a přátel, blízkost školy k bydlišti, výrazná je i motivující výše výdělku a také dostupné

informace na internetu. Mezi preferovaná populární povolání patří zejména umělecká dráha, obory zaměřené na digitální technologie a programování, dále sportovní obory a také práva (Výsledky výzkumu profesní volby žáků základních a středních škol, 2018-2019).

- Výzkum profesní orientace v Jihočeském kraji přidává ještě dlouhodobý zájem o daný obor. Zároveň je důvodem pro výběr školy fakt, že ve vybraných povoláních (oborech) pracuje alespoň jeden z rodičů. Mezi nejvíce preferované obory patří, zejména mezi žáky, kteří volí gymnázium, zdravotnické obory (lékař, psycholog) (Výzkum profesní orientace žáků, Jihočeský kraj, 2018-2019).
- Mezi prestižní povolání řadí studenti podle výzkumů CVVM taktéž lékaře a zdravotní sestry, dále pak poslance, vědce, ale také učitele, soudce, projektanty, ale také policisty a vojáky z povolání (Prestiž povolání, 2019).
- Volbu a směřování žáka ovlivňuje také obecné směřování vývoje školství a vzdělávání a trendy, které jsou ve vzdělávacím procesu uplatňovány. Řeč je především o stále výraznějším zapojování moderních technologií a digitálních kompetencí. Rozmach robotiky a programování také značně ovlivňuje představu o tom, že kdo není programátorem, jako by nebyl. V neposlední řadě nelze vynechat finanční gramotnost a její dopady na ekonomické vnímání (Trendy ve vzdělávání, 2021).

Jak uvádí Hlad' o a Drahoňovská (2012), důležitou roli při výběru střední školy hraje vnější a vnitřní **motivace žáka**. Je jasné, že na úplném počátku volby je pro žáka zcela zásadní institucionální podpora i podpora rodičů, která by měla být poskytnuta již v osmé třídě základní školy. V rozhovorech žáci často uvádějí, že s nimi rodiče mnohokrát hovořili o budoucí dráze již na přelomu sedmé a osmé třídy základní školy. „*Žáci základních škol se domnívají, že jsou to oni, kdo by měl o budoucí škole rozhodovat.*“ (Hlad' o, Drahoňovská, 2012, s. 9). V tomto případě však žáci v dotazníku označovali především rodiče, kteří je ovlivnili při výběru školy. Dále následovali sourozenci a kamarádi. Nejmenší vliv při volbě má vlastní rozhodnutí. Naprostá shoda s autory je v tvrzení, že při samostatném rozhodování žáci volí budoucí dráhu, která je bude především bavit. Důležitou složkou je zde zájem žáka. Autorům z analýzy dat vyplývá,

že žáky ovlivňují více kamarádi než sourozenci. Na šestiletém gymnáziu tomu tak není. Dle mého názoru starší sourozenci doporučují mladším sourozencům stejnou školu, seznamují je s fungováním celé školy, klady i zápory.

Inspirativními jsou také názory autorů Pražské skupiny, kteří tvrdí, že v Růžové třídě při výběru školy probíhá bilanční introspekce a hledání zájmů. „*Nutnost se nějak rozhodnout je nakonec hledáním vnitřní identity a integrity*“ (Doubek, Levínská, 2005, s. 55). Každý žák si musí uvědomit, co chce a jaká je k tomu cesta. Proces volby zahrnuje subjektivní zájem a perspektivu, přičemž je důležité uvědomit si i limitující faktory. Následně vzniká určitý kompromis (Doubek, Levínská, 2005).

Miroslav Rendl nachází v Modré třídě značný vliv rodinného zázemí žáků. Profese rodičů má výrazný vliv na rozhodování, částečně žáky inspirují i koníčky rodičů. Celková role rodičů je do jisté míry brána pozitivně i v Růžové třídě. Tam někteří žáci chtějí vykonávat stejnou profesi jako rodiče či příbuzní. Jedná se o sociální učení, kdy se žák věnuje tomu, co viděl u svých předků, příbuzných apod. Toto souvisí se vzděláním rodičů, přičemž ve výzkumu převažuje vzdělání vysokoškolské. Pokud žák chce být jako matka či otec, musí vystudovat gymnázium a následně jít na vysokou školu, aby dosáhl požadovaného vzdělání.

1.4.4 Víceleté gymnázium

V tomto místě se dostávám k samotnému pohledu na víceleté gymnázium. Jedna věc je, jak tuto vzdělávací instituci definují, druhá věc je, jak ji vnímají lidé. Otázkou zůstává, zda plně rozumí účelu a funkci tohoto typu školy. Široká veřejnost a většina lidí považuje víceleté gymnázium za variantu pro dítě, které je šikovné, má velmi dobrý prospěch a na základní škole by se „dále nemělo možnost rozvíjet“. „*Nižší ročníky víceletých gymnázií kladou na děti vyšší studijní nároky, než kdyby zůstaly v základní škole. Logicky můžeme odvodit, že jsou určeny hlavně pro nadané, studijně zaměřené žáky. Obvykle se na ně ovšem hlásí i ti, kteří jsou ve svých třídách jen lehce nadprůměrní či průměrní – z rodičovského pohledu stačí, že jejich potomek zatím s učivem „základky“ nijak divoce nebojoval*“ (Kramulová, 2013).

Už samotná charakteristika gymnázia tuto skutečnost podporuje. Příprava má široký všeobecně vzdělávací charakter. Žáci mají dostatek příležitostí osvojit si klíčové kompetence, tzn. osvojit si některé důležité vědomosti, dovednosti, postoje a hodnoty

a dokázat je využívat v osobním, občanském i profesním životě. Smyslem vzdělávání není předat žákům co největší objem dílčích poznatků, fakt a dat, ale vybavit je systematickou a vyváženou strukturou vědění, naučit je zařazovat informace do smysluplného kontextu životní praxe a motivovat je k tomu, aby chtěli své vědomosti a dovednosti po celý život dále rozvíjet (Obor vzdělání Gymnázium, Infoabsolvent.cz).

Zaměření absolventa gymnázia je různorodé. Žák má možnost vydat se směrem, který mu vyhovuje. Všechny možnosti jsou otevřeny. Samozřejmě s ohledem na schopnosti a předpoklady jedince. *„Absolventi v průběhu vzdělávání na gymnáziu získají široký vzdělanostní základ a dosáhnou takové úrovně klíčových kompetencí, která jim umožní dále rozvíjet schopnosti a dovednosti v procesu celoživotního vzdělávání a získávání životních zkušeností. Mají předpoklady pro vysokoškolské a další studium, pro jejich adaptabilitu v různých oborech a oblastech lidské činnosti“* (Obor vzdělání Gymnázium, Infoabsolvent.cz).

Názory na odchod dětí ze základní školy na víceletá gymnázia a jejich vzdělávání se různí.

Výzkum Close (Czech Longitudinal Study in Education), který uskutečnili vědci z Ústavu výzkumu a rozvoje vzdělávání UK, ale ukazuje studii, jež sleduje ty samé děti v 6. a 9. třídě a dále na střední škole. Pracovalo se s asi 5000 žáky ze 400 tříd ve 180 školách. V této fázi výzkum porovnává ty děti, které odešly na gymnázia, s těmi, které zůstaly na základní škole. Průzkum neprokázal, že by víceletá gymnázia proti základním školám vykazovala výraznější přidanou hodnotu. Ano, na gymnáziích je úroveň výsledků vzdělávání výrazně vyšší než na základních školách, ale když jdete ke kořenům tohoto rozdílu, najdete ho v rodinách. To ostatně potvrzují podobné výzkumy globálně. Výzkum na prestižní univerzitě MIT ukázal na výsledcích univerzitních studentů, že takzvané elitní školy jsou z hlediska přidané hodnoty jen hodně drahý marketing, za nímž je ve skutečnosti jen sociální exkluzivita (LN, Přínos víceletých gymnázií, 2018).

„Lze se na studium dívat i tak, že „gymnaziální učivo je obsáhlejší, jde v jednotlivých předmětech víc do hloubky, umožní studentovi získat solidní základy společenskovedních i přírodovědných oborů, je dobrým startem k dalšímu studiu na vysoké škole. Víceletá gymnázia nabízejí zpravidla i kvalitnější a intenzivnější výuku cizích jazyků, měla by být prostorem k uplatnění větší samostatnosti a odpovědnosti studentů. Podtrženo sečteno, můžeme svému potomkovi v poměrně časném věku otevřít cestu ke kvalitnímu vzdělání,

a tím pádem také k budoucímu lepšímu profesnímu uplatnění, k vyšším příjmům i společenské prestiži“ (Kramulová, 2013).

Dále se zde objevuje i myšlenka sociálního aspektu. Tedy faktu, že žák, který bude navštěvovat víceleté gymnázium má menší tendenci inklinovat k zahálení a trávení volného času ve společnosti, která není úplně vhodná. *„Například náročnější průběžná příprava do školy znamená mimo jiné i to, že potomek má v problematickém čase dospívání méně času „lítat venku“, chytit se pochybné party, chodit po večerech na diskotéky nebo vysedávat u hracích automatů. Navíc rodiče očekávají, že noví spolužáci jejich syna či dcery budou z podobného sociálního prostředí, že se ve třídě sejdou chytré, ve vztahu ke studiu odpovědnější či ambicióznější děti, pro které vzdělání představuje určitou hodnotu“ (Kramulová, 2013).*

2 PRAKTICKÁ ČÁST

2.1 METODOLOGIE

Diplomová práce je zaměřena na problematiku volby střední školy. Úkolem v praktické části je provést výzkumné šetření na střední škole (šestiletém gymnáziu), které bude zaměřeno na volbu školy z hlediska studujících. Cílem je zjistit faktory ovlivňující volbu střední školy. Samotná praktická část je provedena pomocí smíšeného designu, opírá se o vlastní data z dotazníkového screeningu² a kvalitativního šetření. „Kvantitativní a kvalitativní výzkum jsou vlastně vzájemně komplementární“ (Disman, 2002, s. 290). Gavora říká, že hlavním záměrem **při kvantitativním zaměření** je třídění informací a vysvětlování jejich příčin a změn, naproti tomu **kvalitativní výzkum** chce porozumět člověku a chápat jeho vlastní hlediska (Gavora, 2000).

2.1.1 Dotazníkový screening

Nejprve byl tedy proveden dotazníkový screening. Od velkého počtu respondentů bylo získáno poměrně rychle určité množství dat. Jak uvádí Chráska (2007), použití dotazníku je frekventovanou metodou získávání dat v pedagogickém výzkumu. Výzkumník pečlivě promyslí a následně sepiše otázky, které budou bezpochyby srozumitelně formulované. Respondent (dotazovaná osoba) odpovídá na otázky písemnou formou. Nutno souhlasit s Chráskou (2007), který připomíná, že v dotazníku nesmí chybět kontrolní otázky, které potvrzují věrohodnost zjišťovaných údajů.

Dotazník obsahuje většinou tři části: vstupní, druhou část a konec. Vstupní část se skládá z hlavičky, která obsahuje jméno a název školy autora, někdy však i pokyny k vyplnění dotazníku. Součástí druhé části dotazníku jsou především vlastní otázky. Je typické, že nejdříve jsou otázky lehčí, aby neodradily respondenta hned na začátku. Následují těžší a méně zajímavé otázky. Na konci dotazníku je zpravidla uvedeno poděkování respondentovi za spolupráci (Gavora, 2000). Lze souhlasit s Chráskou (2016), že velké problémy jsou spojeny s používáním dotazníků rozesílaných poštou. Proto byly dotazníky i s pokyny rozdány respondentům v předem daný čas ve školní třídě. Po vyplnění byly dotazníky pečlivě vybrány od všech účastníků.

---

² Dotazník, který byl k příslušným rozhovorům využit, je umístěn v příloze č. 2.

Následující seznam shrnuje nejdůležitější požadavky ke konstrukci dotazníku (Chráska, 2016):

- jasnost a srozumitelnost otázek
- jednoznačnost formulací otázek
- opatrnost při tvorbě otázek typu „proč“
- dotazník by neměl být příliš rozsáhlý
- otázky nesmí být sugestivní
- důležité řazení otázek
- přiměřená motivace v úvodu dotazníku

Dotazníky lze rozlišovat dle různých kritérií. Nejčastěji uváděné členění je dle typu otázek, a sice na otázky **otevřené** s tvorbou odpovědi a otázky **uzavřené** s volbou odpovědi, které lze kombinovat. Sestavit dotazník se řadí k obtížným úkolům, proto je důležité ověřit si srozumitelnost otázek na menším vzorku respondentů, což označujeme jako pilotáž či předvýzkum (Vacek, 2017).

Jak uvádí Kohoutek (2001), výsledky získané pomocí dotazníků lze zpracovat kvantitativně s pomocí statistických metod, nicméně důležité je i kvalitativní hodnocení výsledků. Dotazník je nutno kombinovat i s dalšími metodami pro přesnější získání informací. V dotazníku i rozhovoru zjišťujeme tzv. **tvrdá** a **měkká** fakta. Mezi tvrdá fakta lze řadit např. věk, pohlaví atp. Měkká fakta jsou např. názory, zkušenosti, zájmy, přání, potřeby, představy atp. (Kohoutek, 2001).

Každý dotazník byl označen číslem pro lepší orientaci při zpracování. Jelikož sběr dat byl anonymní, byla přiřazena náhradní křesní jména pro každého respondenta. Po shrnutí výsledků byla vytvořena tabulka o statistice respondentů a graf. Šablonu dotazníku lze nalézt v přílohách.

2.1.2 Metoda rozhovoru

Rozhovor byl vybrán jako nejvhodnější forma získání informací. Jeví se jako možnost, která přinese neobjektivnější zjištění. Gavora říká, že: „*Interview sa dáva prednosť pred dotazníkom vtedy, keď hl'adáme bezprostredné, osobné alebo dôverne odpovede. Vtedy je osobný kontakt skúmatel'a a respondenta predpokladom, že sa respondent viac „otvorí“, jakoby to bolo pri dotazníku. Kontakt tvárou v tvár skúmatel'ovi ba mal byť zárukou pravdivých a dostatečných odpovedí.*“ (Gavora, 2000,

s. 138-139). Dle Strausse a Corbinové (1999) je cílem kladení otázek přemýšlení o možných kategoriích, které dále v rozhovoru umožní ptát se přesněji.

Samotný rozhovor pak interpretujeme jako „výzkumný prostředek používaný při dotazování, spočívá v přímé ústní komunikaci výzkumného pracovníka s respondentem či informantem. V pedagogickém empirickém výzkumu používán obvykle v kombinaci s písemným dotazníkem.“ (Průcha, Walterová, Mareš, 1995, s. 190)

Metoda rozhovoru byla tedy zvolena záměrně, neboť je předpoklad, že se jedná o nejhodnější variantu, jak získat potřebná data. Otázky, které byly během rozhovoru pokládány, byly připraveny předem, v průběhu rozhovoru pak doplňovány podle aktuální situace a vývoje dialogu.

Základní struktura rozhovoru byla zvolena podle Vacka (2017), který rozděluje rozhovor na tři základní fáze: **úvodní fáze, jádro rozhovoru, závěr rozhovoru**. Přičemž v úvodní fázi tazatel navazuje kontakt s žákem, vytváří atmosféru s využitím tzv. klíčů, které napomáhají k otevření osobnosti žáka. Využívá znalostí o zálibách žáka a zcela omezuje moralizování, napomínání, vyčítání atp. V jádru rozhovoru se snažíme získat co nejvíce potřebných dat a informací. V závěru rozhovoru dochází většinou k emoční tenzi, kterou se snažíme uvolnit (Vacek, 2017).

Při následné analýze získaných informací byl použit systém **kódování**, na jehož základě byly zkoumány myšlenky, domněnky a názory dotazovaných. Pečlivé studium údajů pak přineslo nové informace a objevení souvislostí, jejichž existenci si dotazovaný nemusí primárně ani uvědomit. Proces kódování je založen na označení podobností a jevů, které se ve výpovědích opakují. Jednotlivé jevy (kódy) byly pojmenovány a doplněny o konkrétní autentické výpovědi respondentů.

„Rozhovor vyžaduje spolupráci dosti velkého počtu alespoň částečně vyškolených tazatelů v terénu“ (Disman, 2002, s. 141). V první řadě je důležité zvážit, za jakých podmínek budou rozhovory probíhat.

- Po dohodě s ředitelem školy, kde byl výzkum konán, byl realizován dotazníkový screening a řízené rozhovory. Pečlivé zaznamenávání a konání rozhovorů vyžadovalo odpovídající postup práce.
- Vedením gymnázia mi byla poskytnuta volná učebna na realizaci polostrukturovaných rozhovorů s žáky. V jeden den probíhal interview se dvěma žáky.

- Po příchodu každého žáka byla má povinnost informovat ho o anonymitě získaných dat.
- Žák nemusel uvádět jméno a příjmení. Pokud nechtěl odpovídat na určitou otázku, nemusel.
- Celý rozhovor byl nahráván na diktafon, ze kterého byla nahrávka přepsána do počítače.
- Předem bylo připraveno pár otázek, které byly pokládány žákům. Avšak v průběhu odpovědí jsem se často doptávala i na jiné otázky, než jsem si předem připravila.
- Dá se říct, že byly kladeny i otázky na základě odpovědí žáka.
- Po ukončení rozhovoru jsem každému žákovi poděkovala za poskytnutí rozhovoru a rozloučila se s ním.
- Celkem bylo realizováno **sedm** rozhovorů.
- Po přepsání každého rozhovoru, které trvalo zhruba čtyři hodiny, následovalo kódování a analýza získaných dat.
- Strauss a Corbinová (1999) rozdělují postupy kódování na tři složky: **otevřené, axiální a selektivní**.
- Vytištěné rozhovory byly rozstříhány a související odpovědi od různých žáků byly dány do jedné složky. Každá složka měla svou barvu pro snadnější orientaci. Výsledky analýzy byly zpracovány, kriticky posouzeny a interpretovány.

Celý rozhovor nabízí možnost udělat si ucelenou představu o myšlenkových pochodech, názorech a postojích dotazovaných studentů. Vzhledem k tomu, že je práce zaměřena na omezený vzorek a zabývá se výhradně výzkumem obsahu, nikoliv kvantitou, není možné výsledky zobecnit a vydávat je jako měřítko pro širokou populaci. Lze je vnímat jako demonstrativní vzorek a nástroj pro případné další šetření.

2.2 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

V následující kapitole se zaměřuji na samotný vzorek, který byl k výzkumnému šetření využit. Představuji zvolenou školu a studenty, kteří byli pro spolupráci osloveni. Následně pak přistupuji k popisu jednotlivých kroků a harmonogramu šetření. Třetí část pak přináší samotnou práci s daty.

2.2.1 Gymnázium

Jako objekt výzkumu bylo zvoleno vybrané šestileté gymnázium v Královéhradeckém kraji. Historie gymnázia se píše od roku 1888. Od roku 1990 bylo povoleno otevření víceletého gymnázia. Tehdy byly otevřeny dvě třídy čtyřletého studia a uskutečnily se přijímací zkoušky do primy osmiletého studia. Ve školním roce 1992/1993 bylo víceleté studium změněno na sedmileté, roku 1993/1994 na šestileté. O tři roky později byla otevřena vždy jedna třída čtyřletého studia a jedna třída šestiletého studia. Od školního roku 2002/2003 se počet tříd ustálil na deseti. V současnosti se přes prohlubování kvality výuky a modernizaci obnovuje počet studentů z dob před demografickým útlumem. V oblasti výuky došlo ke zvětšení prostoru pro volbu předmětů studenty podle jejich zájmů a potřeb. Zájemcům se tak nabízí prostor pro dosažení nadstandardního vzdělání, jež prokazují nejen při každodenní výuce, ale též úspěchy v odborných soutěžích.³

Samotné provedení výzkumného šetření na střední škole (šestiletém gymnáziu) bylo předem schváleno a dohodnuto s vedením školy, přičemž ředitel školy byl seznámen s hlavním záměrem výzkumu a cílem, jejímž pilířem je očekávání studentů od studia a perspektiva jejich budoucí kariéry. Bylo dohodnuto provedení dotazníkového screeningu a následné uskutečnění rozhovorů se studenty. Součástí dohody bylo projednání dodržení pravidel zachování anonymity a nutnost získání souhlasu nejen studentů, ale i jejich zákonných zástupců.

2.2.2 Charakteristika výzkumného vzorku

Dotazníkové šetření bylo prováděno v druhém ročníku šestiletého gymnázia v Královéhradeckém kraji, v rámci výuky předmětu Občanská výchova. Výzkumný soubor se skládal celkem z 29 žáků. Z celkového počtu žáků bylo 12 chlapců a 17 dívek. Zastoupení jednotlivých pohlaví ve výzkumném šetření zachycuje níže tabulka č. 1.

---

³ Z důvodu anonymity neuvádím konkrétní název školy. Informace jsou dohledatelné na webových stránkách gymnázia, které jsou uvedeny v seznamu literatury a zdrojů.

Tab. 1: Základní informace o výzkumném vzorku

Celkem respondentů:	29
Chlapec:	12
Dívka:	17
Průměrný věk:	14,7 let
Město/vesnice:	18/11

2.2.3 Proces výzkumného šetření

Po dohodě s třídní učitelkou sekundy byl sběr dat naplánován a realizován v pondělí 7. ledna 2019. Veškeré potřebné informace a pokyny byly sděleny cílové skupině samotnou autorkou. Vyplnění dotazníků trvalo zhruba patnáct minut.

Na základě analýzy dat z vyplněných dotazníků byli následně vybráni žáci, kteří byli požádáni o další spolupráci a realizaci rozhovoru za dodržení všech etických zásad. Všem účastníkům výzkumu byla záměrně změněna jména, aby byla zachována anonymita.

Se souhlasem všem oslovených žáků a jejich zákonných zástupců byly rozhovory nahrávány a následně přepsány v původním znění (pro zachování autentičnosti výpovědí). Samotný rozhovor probíhal podle předem stanovené osnovy. Pokud bylo třeba, upravila autorka formulaci otázky dle aktuální situace. Celá spolupráce probíhala za dodržování a respektování všech etických pravidel. Samozřejmostí je zachování anonymity dotazovaných (jména studentů jsou nahrazena smyšlenými variantami) a také korektnost a ohleduplnost nejen k postojům a názorům, ale také rodinným vztahům a prostředí, ve kterém studenti žijí.

Celkový dojem z prováděného výzkumného šetření je kladný. Studenti ochotně spolupracovali po celou dobu mé přítomnosti ve škole. Bez větších obtíží pochopili všechny instrukce, které obdrželi. Byl jim vysvětlen význam šetření a plán jeho samotného průběhu. Zároveň jim byly představeny jednotlivé části výzkumu – dotazník, rozhovor. Studenti pracovali ochotně, doplňující dotazy vznášeli v jednotkách případů. Nejčastěji se týkaly míry podrobnosti odpovědi nebo formulace odpovědi. Vyplnění dotazníků proběhlo s plným využitím časové dotace. Délka rozhovoru pak byla individuální. Tempo dialogu bylo přizpůsobeno aktuální situaci a potřebě studenta.

2.2.4 Interpretace získaných dat – výsledky šetření

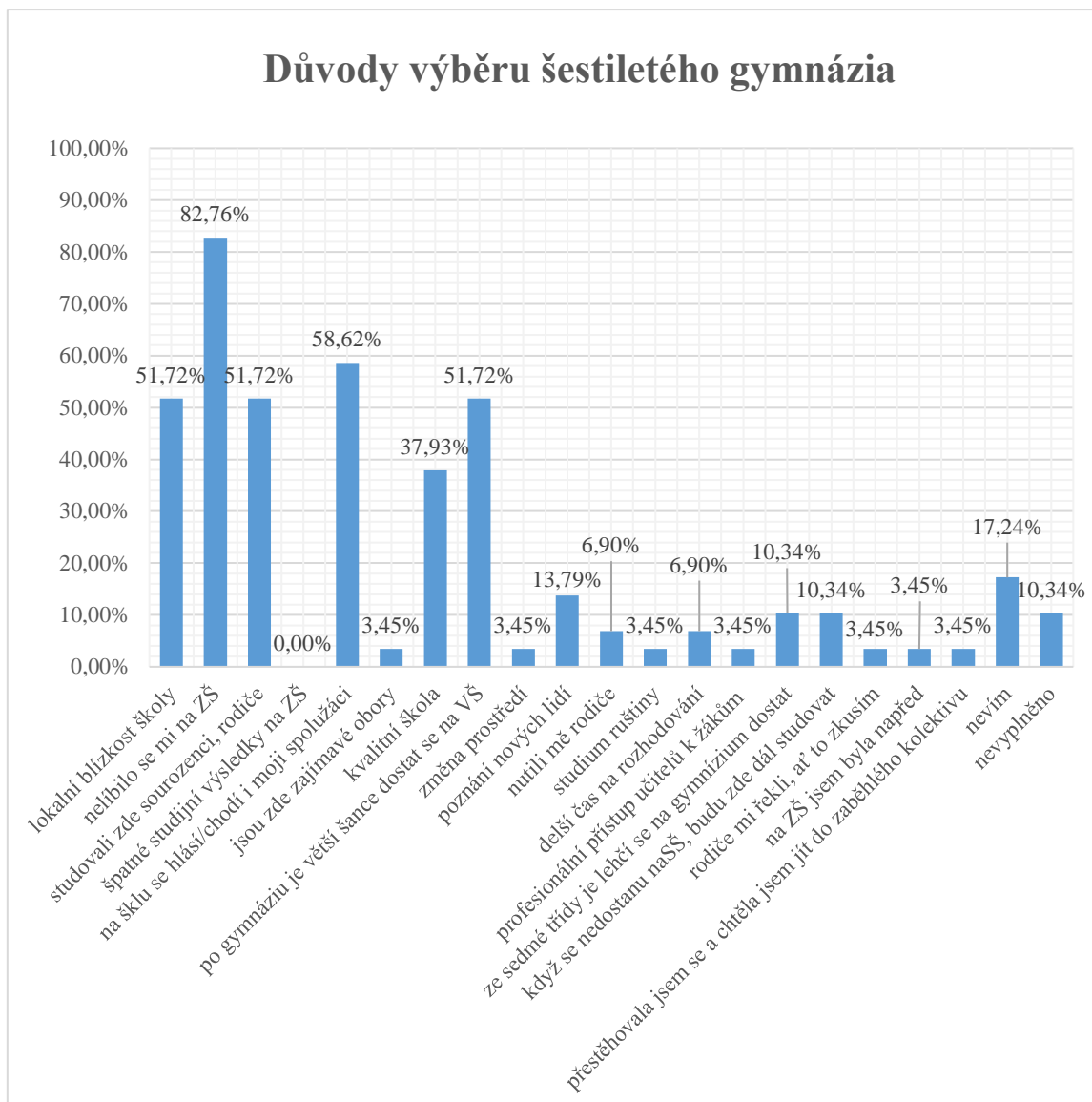
Jakmile máme pohromadě všechna data získaná z rozhovorů, může se nás, jako badatele, zmocnit pocit chaosu a nepřehledna. Podobně tento pocit popisují i Strauss a Corbinová. *„Začneme-li přemýšlet o třídění, vynoří se nám v mysli představa nezkušeného badatele pracujícího podle metody zakotvené teorie, jak stojí se stohem záznamu v ruce, potom je jeden po druhém pouští a nechá je ležet tak, kam dopadnou.*

Hromádky, které se vytvoří, představují náhodné třídění pojmů. V určitých chvílích máme tento pocit všichni, zejména v nejtěžších obdobích, kdy jsme zaplaveni údaji a myšlenkami, ale nejsme schopni zcela pochopit, jak spolu souvisejí. Víme, že je v nich nějaký systém, ale zdá se, že je mimo naše chápání; vypadá to, jako by se naše teorie mohla ubírat mnoha různými směry“ (Strauss, Corbinová, 1999, st. 164). Je tedy nutné najít systém práce s daty, abychom po provedení analýzy došli k požadovanému výsledku.

V následujících kapitolách lze nalézt analýzu rozhovorů s konkrétními kódy ze získaných odpovědí žáků. Rozborem získaných dat byly označeny podobnosti a často opakující se jevy. V průběhu seskupování kódů došlo k vytvoření kategorií. V kapitolách jsou citovány vybrané odpovědi žáků, jenž jsou pro výzkum klíčové. Níže uvedené odpovědi žáků se týkají aktivních účastníků výzkumu, nezahrnují širší populaci.

Tab. 2 – Kritéria výběru šestiletého gymnázia a počet zaznamenaných odpovědí

Kritérium	Počet procent	Počet zaznamenaných odpovědí
lokální blízkost školy	51,72 %	15
nelíbilo se mi na ZŠ	82,76 %	24
studovali zde sourozenci, rodiče	51,72 %	15
špatné studijní výsledky na ZŠ	0,00 %	0
na školu se hlásí/chodí i moji spolužáci	58,62 %	17
jsou zde zajímavé obory	3,45 %	1
kvalitní škola	37,93 %	11
po gymnáziu je větší šance dostat se na VŠ	51,72 %	15
změna prostředí	3,45 %	1
poznání nových lidí	13,79 %	4
nutili mě rodiče	6,90 %	2
studium ruštiny	3,45 %	1
delší čas na rozhodování	6,90 %	2
profesionální přístup učitelů k žákům	3,45 %	1
ze sedmé třídy je lehčí se na gymnázium dostat	10,34 %	3
když se nedostanu na SŠ, budu zde dál studovat	10,34 %	3
rodiče mi řekli, ať to zkusím	3,45 %	1
na ZŠ jsem byla napřed	3,45 %	1
přestěhovala jsem se a chtěla jsem jít do zaběhlého kolektivu	3,45 %	1
nevím	17,24 %	5
nevyplněno	10,34 %	3

Graf č. 1 – Důvody výběru šestiletého gymnázia

Výše uvedený graf nám jasně ukazuje dominující názory a také faktory, které studenty ovlivňují (viz graf č. 1). Nejčastějším motivem k přechodu na šestileté gymnázium se jeví fakt, že se žákům nelíbilo na základní škole. Za úvahu by pak stálo další podrobnější zkoumání důvodů, proč tomu tak je. V případě nespokojenosti se základní školou by totiž bylo logickým řešením vybrat jinou základní školu. Volba šestiletého gymnázia je adekvátní k 7. a 8. sloupci, kdy je posuzována kvalita školy a následné zvýšení možností dostat se na vysokou školu. Vzhledem k tomu, že účastníci výzkumu se nacházejí v období dospívání, je nutné brát v úvahu, že je ovlivňuje jejich nejbližší okolí. Pro studenta je důležitá role rodiny, kontakt s kamarády, kteří na školu taky nastoupí

a samotná blízkost školy. Zcela očekávatelný je i podíl odpovědí, kdy student jednoduše neví a rozhoduje se spontánně. I to odpovídá tomu, že se jeho rozhodování a postoje teprve utvářejí.

2.2.5 Důvody volby šestiletého gymnázia

Ze získaných výpovědí vystupuje na světlo hned několik důvodů, které žáci uvádějí jako zásadní. V první řadě se uchylují ke srovnání. V porovnání se zkušeností ze základních škol uvádějí hned několik důvodů, které je vedly k rozhodnutí přechodu na šestileté gymnázium. Ve většině případů naplnil přestup jejich očekávání. Ne však vždy. Během výzkumné části bylo zjištěno, že determinanty (faktory), které ovlivňují volbu střední školy, jsou: vzdálenost, potřeba změny, rodina, kolektiv a kamarádi, jistota a budoucnost, den otevřených dveří, jiné šestileté gymnázium, vysoká škola, plat a finanční odměna.

a) Vzdálenost

Záměrem šetření bylo zjistit, zda a jak ovlivňuje volbu školy vzdálenost bydliště od šestiletého gymnázia. Ukázalo se, že **lokální blízkost** hraje při volbě gymnázia významnou roli.

Z celkového počtu získaných odpovědí nejčastěji žáci (20) bydlí do dvou kilometrů od školy. V tomto případě dva žáci volili i jinou možnost, kde uváděli konkrétně počet metrů. Šest žáků bydlí do deseti kilometrů od gymnázia. Všichni tito žáci v úvodu uvedli, že bydlí na vesnici. Tři žáci uvedli, že bydlí do dvaceti kilometrů od školy.

Proč sis vybral zrovna gymnázium v xxx?

- „Mám to kilometr od baráku.“ (Matěj)
- „Protože je to blízko mému domu...A dost mně vyhovuje, že je gympl tady blízko v xxx, což je blízko, i když musím pár kilometrů dojíždět, no.“ (Lenka)
- „Protože je nejbliž. Když pak máme nějaké akce nebo jdeme se spolužáky ven, tak to nemám tak daleko sem, ani domů.“ (Dan)
- „Protože je blízko.“ (Jarda)
- „Gympl v xxx je mi nejbliž od domu, tak to byla jasná volba, abych nemusela dojíždět...“ (Zuzka)

- „Protože bydlím v xxx a nevím, jestli bych zrovna teď chtěla někam dojíždět. Je to otrava to dojíždění, no.“ (Nikola)
- „Protože já to cestování opravdu nemám ráda, jakože bych dojížděla. Hlavně se taky neumím učit ve vlaku, takže bych strávila hodně času zbytečně na cestách.“ (Eliška)

Z výpovědí vyplývá, že blízkost k bydlišti je při výběru víceletého gymnázia zcela zásadní. Mnohdy ji lze považovat za automatickou volbu.

Z celkového počtu získaných odpovědí nejčastěji žáci bydlí do dvou kilometrů od školy. V tomto případě dva žáci volili i jinou možnost, kde uváděli konkrétně počet metrů. 20 % žáků bydlí do deseti kilometrů od gymnázia. Všichni tito žáci v úvodu uvedli, že bydlí na vesnici. O sedm procent méně žáků bydlí do dvaceti kilometrů od studia.

Blízkost hrála významnou roli už během pobytu dotazovaných na základní škole. Je tedy důvod se domnívat, že lokalita a blízkost jsou přirozeným důvodem výběru konkrétní školy. V případě základní školy je samozřejmě nutné brát ohled na spádovost. Výroky jsou proto uvedeny pouze pro příklad.

Kde jsi studoval základní školu?

- „Tady v xxx. Bylo to blízko.“ (Matěj)
- „Chodila jsem na základku xxx, je to jedna z nejlepších tady ve městě.“ (Nikola)

V rámci výzkumného šetření bylo také zjišťováno, jakým způsobem se žáci dopravují ke studiu na gymnázium. Na výběr bylo několik **způsobů dopravy a dopravní prostředky** (pěšky, autem, autobusem, vlakem), v otázce nechyběla ani možnost „jiné“. Žáci mohli zaškrtnout více možných odpovědí. Pěšky se na gymnázium dostavuje nejvíce žáků, z celkového počtu je to 19 žáků. Je to dáno i tím, že většina žáků bydlí přímo ve městě, kde se gymnázium nachází. Autem se ke studiu dostavuje celkem osm žáků. Předpokládá se, že žáci jezdí s rodiči. Oproti tomu je překvapující, že autobusem jezdí poměrně méně žáků (6). Vlakem jezdí pouze jeden žák. Poslední možnost využili dva žáci, přičemž uvedli, že pro dopravu používají také jízdní kolo. Tyto skutečnosti přímo souvisejí s preferencí lokace, tedy volby školy, která je blízko a je dosažitelná.

Z odpovědí vyplývá, že žáci, kteří bydlí blízko jezdí s rodiči do školy v případě, že dopravují do školy všechny děti. Pokud je některé nemocné, využije dítě, které cestuje

do školy, autobus (Lenka). Dalším důvodem, proč rodič vozí dítě do školy, je špatné počasí. (Zuzka). V létě a když je hezky, vymění žák hromadnou dopravu nebo auto za jízdní kolo (Dan). Většina ale využívá blízkost lokace k tomu, že chodí pěšky (Matěj, Nikola). Lokalita tedy hraje významnou roli, zanedbatelné ale nejsou ani zvyklosti rodiny a rozhodnutí rodičů. Opět zde tedy vidíme, že rodina je jasným faktorem, který nejen ovlivňuje výběr školy, ale zasahuje také do realizace dojíždění do školy. V tomto směru tedy nelze mluvit o osamostatnění žáka. Vliv rodiny je stále jasně patrný, jak již bylo podrobněji řešeno v kapitole 1.2.3.

b) Potřeba změny

Samotné klima školy a celková atmosféra mají bezprostřední vliv na následné jednání studentů. Styl učení a celkový přístup k žákům ovlivňuje jejich další rozhodování a často reflektuje potřebu změny. U studentů byla zaznamenána právě potřeba změnit stávající způsob učení, na které byl žák zvyklý na základní škole.

- *„Na gymplu mám víc času si rozmyslet, co se chci učit. Kdežto na tý základce to bylo všechno tak nějak na stejný hloubce. Tady na gymplu se člověk musí smířit s tím, že nebude mít samé jedničky... tady je prostě...udělejte si to, když chcete, když nechcete, tak váš problém, že jo... Tak si myslím, že je lepší si na to zvyknout na tom nižším gymplu.“* (Eliška)
- *„Na gymplu se k nám učitelé chovají víc dospěle, ale zase je tu více práce s učením, projekty.“* (Dan)

Mnozí také poukazují na úroveň vzdělávání. Na šestiletém gymnáziu ji vnímají jako vyšší. To je důvod, proč si mnozí k nim podali přihlášku.

- *„Někdy mi fakt přišlo, že v xxx přijdu do školy a jediné, co si odtamtud odnesu, jsou vtipné vzpomínky, ale nic z hodin.“* (Dan).
- *Na základní škole to „bylo o mnoho lehčí, nemusela jsem se tam učit a měla jsem i tak jen jednu dvojku. Myslela jsem si, že mě gympl přiměje se učit, ale nepřiměl.“* (Zuzka)
- *„Věděla jsem, že budu asi chtít jít na gympl, a přišlo mi to lepší na něj jít už ze sedmé třídy, abych si lépe zvykla na ten tlak, který je větší než na základce.“* (Lenka)

Problémy a potřeba změny se také objevují velmi často v reakcích na otázku, co vedlo žáka ke konkrétnímu výběru gymnázia. Často zmiňují, že měli potřebu něco změnit. Dále uvádějí, že je k rozhodnutí odejít na gymnázium vedlo setrvávání ve špatně fungujícím kolektivu, také z jejich pohledu špatný učitel. Mnohdy se cítili na základní škole špatně. Někteří o tom nechtějí ani hovořit.

- „*Prostě to chtěli zkusit nebo že chtěli utéct z té základky. Buď měli špatný kolektiv, nebo měli špatného učitele nebo měli problémy s učitelem.*“ (Eliška)
- „*Nelíbilo se mi na základce. Chtěl jsem, kvůli učitelům na základce, nebyli moc dobrý tam... Celkově to tam působilo divně. Nechci o tom mluvit.*“ (Matěj)
- „*Cítila jsem, že potřebuju něco změnit...A taky abych poznala nové kamarády.*“ (Lenka)
- „*Ten špatný kolektiv na základní škole. Bohužel.*“ (Nikola)

c) Rodina

Vlivem, který byl hypoteticky určen jako velmi výrazný a zásadní, je vliv a postoj rodiny. Pokud žák pochází z prostředí, které vymezuje konkrétní názor, lze předpokládat, že ho z velké části převezme za svůj. Za úvahu stojí zamyšlení nad tolerancí názoru rodičů a sourozenců. Dále je také evidentní, že z obou rodičů je preferován především názor a přání matky. Konečné rozhodnutí je ale na žákovi samotném, což potvrzují i jejich výpovědi.

- „*...hodně mě inspirovali brácha se ségrou, jak už jsem říkala, a rodiče. Nebyli na mě nijak vostrý, jako abych musela sem jít. Bylo to čistě moje rozhodnutí.*“ (Eliška)
- „*Mm, asi brácha a mamka... mamka spíš chtěla, abych šla sem, protože nechtěla, abych dojížděla nebo byla na intru, protože je to dost složitý a když mám tu možnost jít na školu ve svém městě, tak bych to měla využít.*“ (Zuzka)
- „*Hodně rodiče, s tátou jsme byli na dni otevřených dveří...mamka dokonce chtěla, abych šel na osmiletý gympl, ale nakonec jsem se z toho vymluvil.*“ (Dan)
- „*Rodiče mi odjakživa říkali, že s výběrem školy mi budou pomáhat, ale nebudou mě v tom nijak omezovat. Přesto však nejdůležitější slovo jsem měla já. A tak jsem si vybrala tenhle gympl, no.*“ (Nikola)

- „Sestřenice mi říkala, že na šestiletém gymnáziu je vždy lepší parta, protože spolu budeme déle... Podporovala mě i rodina a nelitují toho.“ (Dan)
- „Hodně mě podporovali. Ptali se mě, kam bych ještě jinam chtěla jít a probírali jsme doma spolu všechny možnosti.“ (Lenka)

Rovněž se zjišťováním dosaženého vzdělání rodičů bylo zkoumáno, v jakém povolání v současné době pracují. Bylo zjištěno, že devatenáct matek a čtrnáct otců pracují v zaměstnání, které je přímo úměrné jejich vystudovanému oboru. Mimo vystudovaný obor pracuje celkem sedm matek a devět otců. Z šetření vyplynulo, že jsou téměř všichni rodiče zaměstnání. Rodiče své děti podporují, ve výběru je ovlivňují. Z rozhovorů však nebylo zjištěno, že by rodiče uplatňovali názor, že by dítě mělo studovat to, co studovali oni. Toto ovlivnění je patrné spíše ze strany sourozenců.

d) Kolektiv a kamarádi

Ti obklopují žáky a studenty po velkou část dne. Proto není překvapením, že tento faktor hraje svoji nezpochybnitelnou roli při výběru školy. Proč se tedy žák rozhodl jít na šestileté gymnázium?

- „Protože mi to přišlo zajímavé a kvůli kolektivu. Jak jsem říkal, na základce to bylo strašný pak už, no... Celkem dost mě ovlivnil kamarád. Šel sem se mnou.“ (Jarda)
- Ovlivnila mě „asi kamarádka. Dost mi o gymplu říkala.“ (Lenka)

Významným ovlivňujícím faktorem u žáků byli tedy rodiče, sourozenci a kamarádi. Na otázku: „Kdo Vás nejvíce ovlivnil při výběru školy?“ měli žáci možnost označit více odpovědí. Velký vliv při rozhodování patřil rodičům. Téměř jedna třetina žáků zaškrtnla, že je ovlivnili rodiče. Zhruba jedna pětina žáků uvedla, že byla ovlivněna svými sourozenci a kamarády. Celkem pět žáků uvedlo, že byli nejvíce ovlivněni sami sebou. Ne všichni žáci se nechávají ovlivňovat druhými. Tito žáci jsou vyhranění natolik, že jdou svou vlastní cestou a řídí se především sami sebou.

e) Jistota a budoucnost

Jistota je hodně důležitý aspekt. Pro někoho je zásadní, aby měl jistotu, že někam nastoupí, jiný považuje za důležité ponechat si právo „zatím nic nevědět“ a dále rozmýšlet, jakým směrem se v budoucnu vydá. Je tedy patrné, že šestileté gymnázium

volí žáci proto, že nemají vyhraněný zájem a představy o studiu. Vnímáme tedy toto vyjádření jako „jistotu v nejistotě“. Student má možnost se znovu rozhodnout, jakým směrem se vydá.

- „*Myslím si, že částečně je to, protože sem dost lidí šlo, aby mělo takovou tu jistotu, že někde budou, že potom neskončí prostě v patnácti bez školy, jenom se základkou.*“ (Eliška)
- „*...a také kvůli tomu, že vlastně ani moc nevím, co chci v budoucnu dělat. A také proto, že mi přijde lepší říct, si: Jo tak tady být nechci. Říct si tuto větu v té osmé, deváté třídě, abych tu školu mohla změnit, než si to říct třeba v prváku...*“ (Nikola)
- „*Kdybych nešla na šestileté gymnázium, tak bych jistě na čtyřleté šla, protože nemám úplně jasno, čím bych se chtěla v budoucnu zabývat.*“ (Zuzka)
- „*Já jsem toho moc nevěděl, řekl jsem si, že to zkusím, že to bude dobré pro budoucnost.*“ (Dan).

f) Den otevřených dveří

Den otevřených dveří také ovlivnil mnohé. Nejen osoby a jejich názory, ale také podnětné prostředí, vizuální zalíbení, zajímavá nabídka předmětů, to vše může také přesvědčit žáka, že právě konkrétní škola je ta správná. Během rozhovorů bylo ověřeno, že velký vliv přikládají osobní návštěvě školy během dnů otevřených dveří.

- „*S tátou jsme byli na dni otevřených dveří a byla tu docela přátelská atmosféra, tak to byl asi ten hlavní důvod.*“ (Dan)
- „*Informace jsem získala hlavně na dni otevřených dveří, ale pak jsem ještě slyšela něco od známých kamarádů, co sem chodí.*“ (Zuzka)
- „*Ano, šla jsem tam, a hlavně mě zaujaly učebny fyziky, chemie a biologie. Chtěla jsem se zúčastnit této akce jako student a pomáhat při provádění žáků a tak.*“ (Lenka)

g) Jiné šestileté gymnázium

V rámci šetření byla snaha zjistit, zda si žáci podávali přihlášku i na jiné šestileté gymnázium. Z celkového počtu si podali přihlášku na jiné gymnázium pouze dva žáci. Ostatní si podali jedinou přihlášku. Vzhledem k charakteru odpovědí v oblasti řešení lokality a k blízkosti bydliště to není překvapivé.

Podal sis přihlášku ještě na jiný šestiletý gympl?

- „Ani jsem o dalším nepřemýšlel..., kde teď tady blízko je šestiletý, myslím, že v ...“ (Matěj)
- „Ne, pouze sem na gymnázium.“ (Jaroslav)
- „Ne, jen sem na gympl.“ (Zuzka)
- „Ne, podal jsem ji jen jednu, sem.“ (Dan)
- „Podávala jsem jen jednu přihlášku. A to sem na gymnázium v xxx. Prostě jsem chtěla sem. (Nikola).

Žáci tedy mnohdy o jiné škole ani variantě neuvažují. Pouze tehdy, pokud hraje roli i jiné kritérium než jen blízkost. Žák může školy porovnat. Například:

Uvažovala jsi ještě o jiném šestiletém gymnáziu?

- „Ano, uvažovala. Buď v Hradci je anebo v Trutnově. Víím, že třeba v olympiádách, co jsem dělala, tak teď na fyzikální jsem byla druhá o bod, potom byla holčina z Trutnova, která je dobrá v matice. A v tý biologický, co jsem byla, tam byly zase z Hradce holky...Ale nemyslím si, že by takhle škola byla nějak pozadu. Nevím, nemůžu soudit, nestudovala jsem tam.“ (Eliška)

h) Vysoká škola

Dostat se na studium vysoké školy je cílem většiny dotazovaných. Domnívají se, že studium na šestiletém gymnáziu je tou správnou cestou a dobrou přípravou pro tyto budoucí plány. Potvrzuje se zde tedy teoreticky vyložený smysl šestiletého gymnázia, tak jak je vnímán v kapitole 1.4.4.

- „Asi jít na vysokou školu a potom bych chtěla cestovat... Můj plán je být doktorkou, konkrétně pediatričkou.“ (Lenka)
- „Chtěl bych jít na vysokou do Prahy.“ (Matěj)
- Rozhodl jsem se jít na gympl, „protože chci jít na vejšku a chtěl jsem se osamostatnit, poznat nové lidi.“ (Dan)
- „No, nejsem si zatím úplně jistá, ale chtěla bych jít na nějakou vysokou školu asi do Prahy...úplně rozhodnutá nejsem, ale asi bych chtěla jít na nějakou právničku nebo policistku.“ (Zuzka)

- „Plány? Chci asi jít na vejšku. Ale ještě nevím kam.“ O budoucím povolání zatím nic „nevím jistě, ale přemýšlel jsem nad podnikatelem, lékařem, policistou a vojákem.“ (Jaroslav)

Po úspěšném ukončení studia na šestiletém gymnáziu má v plánu studovat VŠ dvacet čtyři žáků. Dva žáci říkají, že zkusí studium na VOŠ. Celkem tři žáci označili zbývající dvě otázky.

i) Plat a finanční odměna

Plat a finanční odměna za práci zajímá při úvahách o budoucnosti všechny dotazované. Finanční stránka věci podle nich patří neodmyslitelně k představám o práci v budoucnu. Na otázku, zda je zajímá výše platu, odpověděli dotazovaní následovně. Ukázalo se dokonce, že (mnohdy mylně) vnímají souvislost mezi úrovní dosaženého vzdělání a výší platového ohodnocení.

- „Jo, určitě, chtěla bych mít rodinu, takže bych ji samozřejmě chtěla nějak zabezpečit. A výše platu si myslím, že v dnešní době je hodně důležitá... Dnes hodně lidí má třeba jen maturitu a tím pádem i míň peněz...“ (Zuzka)
- „Ano, ale vyučit se je vždycky jistota, protože táta si vždycky stěžuje, že je málo řemeslníků.“ (Dan)

Frekventovaným důvodem v šetření byl fakt, že se žákům nelíbilo na základní škole. Celkem pět žáků uvedlo, že důvodem výběru je také lokální blízkost školy, studium sourozenců či rodičů na škole a větší šance dostat se po gymnáziu na VŠ. Častým důvodem u žáků při výběru byl fakt, že se na školu hlásí (chodí) kamarádi. Pouze jeden žák zaškrtl, že jsou na gymnáziu zajímavé obory.

2.3 SHRUTÍ VÝSLEDKŮ A JEJICH DISKUSE

S LITERATUROU

Úvodem je třeba zdůraznit, že předložené množství výzkumných výsledků slouží především jako vzorový model, který nelze vztáhnout na všechny studenty. Ukazuje ale směr a úhel pohledu, kterým lze na předloženou problematiku nahlížet.

Výzkumné šetření se zabývá preferencí vedoucích žáky k výběru budoucí profese prostřednictvím studia na víceletém gymnáziu, které předpokládá další formu studia na vysoké škole. Na základě samotného kódování, interpretace rozhovorů, díky studiu odborné literatury, která souvisí s danou problematikou, a také s částečným přispěním dosavadních zkušeností s prací s žáky základní školy, byly stanoveny následující oblasti, jejichž rozbořením se budu zabývat.

Zásadní otázkou ale po celou dobu zůstane (kladou si ji mnozí a dávám v tomto ohledu za pravdu i Hlad'ovi), zda zvolená vzdělávací a profesní dráha žáka odpovídá jeho možnostem. To je totiž podstatné pro jeho spokojenost, úspěšnost a využití potenciálu vůbec. Předkládané šetření takovou odpověď nepřináší. Naopak podněcuje spíše k dalšímu zamyšlení. Výzkumy po celém světě tomuto proto věnují pozornost. Jinak tomu není ani u nás. Dokladem je jeden samotný Hlad'ův výzkum, ale i předložené příklady výzkumů v kapitole 1.4.3. Faktory vlivu a výzkumy.

Prvním předpokládaným faktorem, který bude ve velké míře ovlivňovat rozhodování, se dle očekávání stala **vzdálenost** školy od místa bydliště, respektive **lokální blízkost**. Z výpovědí jasně vystupuje, že fakt, že se škola nachází v dosažitelné vzdálenosti od jejich aktuálního bydliště, bývá důvodem volby právě dané konkrétní školy. Všichni dotazovaní bydlí nejdále 20 km od místa studia, přičemž více než 60 % uvedlo bydliště v blízkém okolí. Na tento fakt také navazují zjištění o způsobu dopravy, kterou žáci využívají. 19 dotazovaných žáků chodí pěšky. Zbytek využívá hromadnou dopravu nebo jezdí s rodiči (a to v případě, pokud takto rodič vozí více dětí z jedné domácnosti). S kritériem lokace také velmi úzce souvisí fakt, že žáci díky tomu neuvažují **o žádném dalším šestiletém gymnáziu**. Pouze o tom, které se nachází v blízkém okolí. Pouze jedna žákyně uvedla, že uvažovala i o jiné variantě z důvodů účasti na vědomostních olympiádách.

Ukázalo se, že dalším faktorem, který významně působí při volbě nového studijního působiště, je **potřeba něco změnit**. V momentě, kdy se samotná atmosféra, přístup školy, styl výuky, osobní problémy na úrovni vztahů v kolektivu či vztahů s učiteli a jiné neslučují s požadavky žáka, hledá změnu. Zároveň nám ale odpovědi předkládají i fakt, že žák si je dobře vědom toho, že tato změna s sebou přináší i vyšší nároky na výkon, nutnost více samostatně pracovat i za cenu zhoršení dosavadního prospěchu. Nikdo z dotazovaných však tento fakt neuvádí jako negativní, žáci ho berou jako běžnou

součástí procesu. Samozřejmě se také může stát, což uvádí jedna studentka, že očekávaný efekt škola nepřinese a ona se „nenaučila učit“, což od gymnázia očekávala.

Mezi významnými vlivy jasně vystupuje souvislost mezi **rodinou** a rozhodnutím žáků o jejich další vzdělávací dráze. Všichni studenti se jednoznačně shodli, že rodina je důležitým faktorem, jenž žáky při volbě ovlivňuje. Pokud žák pochází z prostředí, které vymezuje konkrétní názor, často ho převezme za svůj. Z odpovědí je také evidentní, že z obou rodičů je dítětem preferován především názor a přání matky. Studenti se ale také shodují na tom, že konečné rozhodnutí bylo ale na nich samotných. Vliv rodiny ve svém výzkumu týkající se vlivů působících na volbu další vzdělávací a profesní dráhy žáků základních škol potvrzují také Hlad'ová a Drahoňovská (2012) a zde nacházím tedy shodu výzkumem, kdy z pohledu žáka i rodičů jednoznačně dominuje právě žák nebo rodič jako ten, kdo rozhoduje o volbě školy nebo směřování budoucí profese. Pokud budeme jako velký faktor vnímat nejbližší sociální okolí žáka, pak nelze vynechat ani **kamarády a vrstevníky**. Celá jedna pětina dotazovaných uvedla, že jsou to právě tyto skupiny, které na jejich rozhodnutí měly největší vliv. Ovšem je třeba také uvést, že tu máme celkem pět žáků, kteří se spoléhali jen na vlastní úsudek a uvedli, že se rozhodovali podle sebe. Během vyhodnocení rozhovorů bylo také ověřeno, že velký vliv přikládají žáci osobní návštěvě školy během **dnů otevřených dveří**. I v tomto případě máme dle výpovědí doloženo, že žáci nechodí na podobné akce sami, ale doprovází je vždy právě rodina nebo kamarádi. Vliv původního působiště na výběr školy nelze hodnotit, výpovědi žáků tuto informaci nepřinášejí. Nelze proto potvrdit ani vyvrátit Hlad'ovo zjištění, že vliv učitelů, školních psychologů, výchovných nebo kariérových poradců je pro žáky i rodiče v ohledu rozhodování spíše zanedbatelný.

Nepřekvapivým a očekávatelným se také stal fakt, že studenti velmi často zmiňovali gymnázium v souvislosti se synonymem „**jistota**“. Narážíme tu totiž na skutečnost, že v momentě, kdy žáci vybírají střední školu, ještě nejsou zcela vyhraněni, nemají jasnou představu, a není pro ně tedy jednoduché si jednoznačně vybrat. (Langmeier, Krejčířová, 2006). Ukázalo se, že velká část z nich díky volbě gymnázia oddálí nutnost rozhodnutí o budoucnosti na pozdější dobu. Z výpovědí ale nevyplývá, že by tento fakt považovali za něco negativního. S touto jistotou také souvisí i téma **budoucnosti**, kterou studenti vidí v převážné většině v podobě vysoké školy, od které očekávají jistou formu volnosti, osamostatnění, poznávání nových lidí a např. možnost

cestovat. O konkrétní vysoké škole ale zatím v polovině případů jasno nemají. V čem se ale shodují jednoznačně všichni, je zájem o finanční stránku. Záleží jim na platovém ohodnocení. Jejich představu a přehled nad reálnou odměnou pro vysokoškolsky vzdělané však nelze určit.

Celkově je tedy možné konstatovat, že vlivy, které nejvíce působí na žáky a které jednoznačně ovlivňují jejich rozhodování, je to, kdy lokální blízkost a vliv rodiny a sociálního okolí umocňuje potřeba změnit školu a mít větší šanci dostat se na vysokou školu. Zde opět nalézám shodu s Hladěm, že na volbu povolání je nutno nahlížet jako na komplexní věc. Tento proces je podmíněn mnoha prolínajícími se faktory. A i přes to, že rozhodnutí se tváří jako dominantně, především a hlavně „žákova věc“, nechá do ní zasahovat všechny kolem sebe. Současně nalézám shodu s Langmeierem a Krejčíkovou, podle nichž se jen malá část pubescentů rozhoduje jen a pouze na základě vlastních zájmů a představ, bez ohledu na okolní podmínky. Provedený výzkum potvrzuje, že většina oslovených vlivy více než jednoho faktoru vnímá.

ZÁVĚR

Diplomová práce přináší poznatky o volbě střední školy z pohledu studentů. Z výzkumu vyplývá, že v období dospívání se často žák nechce smířit s definitivním rozhodnutím. Aby také ne! Lidský mozek se neustále vyvíjí a není v tomto období nastaven na to, aby jeho nositel jasně věděl, co chce a kam směřuje. Takových výjimek je jako šafránu. Tím však samozřejmě ale nelze žákům upřít častou snahu o vlastní seberealizaci a potřebu podílet se na rozhodování.

Žáci často reagují na otázku svého budoucího povolání odpovědí, že „neví“. Důležitý je proto fakt, že si žáci vybírají svou střední školu dle svých dosavadních schopností, zájmů a lokální blízkosti školy. Vliv rodičů, sourozenců i kamarádů napomáhá při výběru další budoucí dráhy. Avšak ne všichni žáci jsou ochotni nechat se ovlivňovat blízkými lidmi v okolí. Proto je nutné podotknout, že i vlastní rozhodnutí hraje u některých žáků značnou roli. Žákům v období dospívání chybí informace o možnostech jejich vzdělání. V dnešní době mohou tak využít pestré informační zdroje i pomoc kariérového poradce. Často se stává, že žáci odcházejí z šestiletého gymnázia, mění tak střední školu (někdy i obor) a posléze zjišťují, že jejich rozhodnutí nebylo správné. Z tohoto důvodu je nutné postupovat při volbě střední školy s rozvahou, být dostatečně informován o možnostech vzdělání a využít pomoci. Volba střední školy je jedním z nejdůležitějších mezníků v životě každého žáka. Rozhodování o své budoucí dráze je velmi složitý proces. Správná volba přináší žákům spokojenost a bezpochyby skvělé studijní výsledky. V tomto ohledu by jistě bylo na místě doporučení, aby kariérová příprava a seznamování žáků s možnostmi dalšího studia a uplatnění probíhala na základních školách více systematicky. Od 8. ročníku je vhodné zařadit povinnou výuku zaměřenou na volbu povolání. Proto je zařazení tematického okruhu Člověk a svět práce do RVP ZV velmi důležitý a jednotlivé vzdělávací obsahy pozitivně přispívají do vzdělávání každého žáka. Obecně by ale bylo vhodné (právě i kvůli možnosti volby šestiletého gymnázia) zařazovat cílené aktivity, besedy a předávání informací od 1. stupně. Samozřejmě adekvátně věku žáka. Významnou roli v procesu volby vzdělávací dráhy žáků hraje totiž především škola. Každý učitel se snaží rozvíjet u žáků klíčové kompetence. Již na 2. stupni základní školy je žák nucen rozhodovat se o své budoucí profesní dráze a je podstatné mu poskytnout všechny informace o možnostech volby budoucího povolání. Kapitola o poradenských službách zahrnuje charakteristiku kariérového a výchovného poradce a funkci učitele,

školního psychologa a pedagogicko-psychologické poradny při volbě dalšího vzdělávání. Poslední část kapitoly se věnuje internetovým zdrojům, které mohou žákům pomoci při rozhodování a volbě dalšího vzdělávání.

Cílem teoretické části diplomové práce bylo, na základě studia odborné literatury, formulovat základní pojmy pro hlubší pochopení problematiky a postihnout volbu dalšího vzdělávání s neodmyslitelným vlivem všech relevantních faktorů. Nechybí vysvětlení období dospívání, do kterého žák deváté třídy spadá. Je zde zmíněn cíl vhodné volby povolání a tři typy volby povolání. Základ osobnosti je tvořen jejími strukturami. Do struktury osobnosti se řadí nejen veškeré schopnosti žáka, rysy osobnosti a temperament, ale i charakter. Tyto složky osobnosti spolu úzce souvisí. Lze říct, že především charakterová složka osobnosti se podílí na chování a jednání žáka. Důležité jsou i dovednosti, které žák má. Při výběru střední školy jsou pro žáky bezpochyby významné zájmy. Žák musí být dostatečně motivován, a především ho musí daný obor bavit. Jako každý člověk, i žák má své potřeby, které se vyznačují určitými požadavky. Při nadbytku pak stoupá motivační hodnota. Pro vhodný výběr školy je také velmi důležitá školní úspěšnost. Pokud žák opakovaně zažívá ve škole úspěch, je dostatečně motivován, má tzv. motor, který ho žene dál kupředu. Po nastínění příznivých faktorů působících na osobnost žáka je zde vymezen vliv rodiny a vrstevníků. Značně nepopulárním, přesto ale nutným doporučením, se v této části neobejde fakt, že nezbytnou součástí komplexního procesu rozhodování by mělo být „sundání růžových brýlí a nastavení vlastního zrcadla“. Podívat se pravdě do očí a objektivně hodnotit své možnosti (v případě žáka) a možnosti potomka (v případě rodičů) bohužel často schází. Přiznat si přitom, že na něco prostě nemám, by ušetřilo spoustu pozdějšího zklamání a starostí. Vlastní sebekritika zkrátka bolí.

Samotné praktické výzkumné šetření se zaměřuje na stanovený cíl, a to určit a popsat faktory a nejrůznější vlivy, které působí na žáky a směřují je během výběru a volby další formy vzdělávání. Díky metodě rozhovorů byly získány autentické výpovědi, které byly následně analyzovány a interpretovány.

Ukazuje se, že možností dalšího zkoumání a oblastí zájmu by bylo mnoho. Pro účel diplomové práce a její rozsah však byla záměrně zvolena tato předložená podoba a varianta. Účel práce byl tedy naplněn a stanovených cílů bylo dosaženo.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. ČAČKA, Otto. *Přehled psychologie obecné, dospívání a pracovní výkonnosti*. Brno: Masarykova univerzita, 1994, 83 s. ISBN 80-210-0904-7.
2. DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická zkušenost*. Praha: Karolinum, 2002. str. 141, ISBN 978-80-246-1966-8.
3. GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000, 201 s. ISBN 80-85931-79-6.
4. HELUS, Zdeněk. *Psychologie pro střední školy*. Praha: Fortuna, 1995, 120 s. ISBN 80-7168-245-4.
5. HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada, 2015, 400 s. ISBN 978-80-4674-6.
6. HELUS, Zdeněk, HRABAL, Vladimír, KULIČ, Václav, MAREŠ, Jiří. *Psychologie školní úspěšnosti žáků*. Praha: SNP, 1979, 264 s. ISBN 14-722-79.
7. HLAĎO, Petr a DRAHŇOVSKÁ, Petra. *Rozhodování žáků základních a středních škol o dalším studiu a práci v pohledu žáků i jejich rodičů: Analýza vlivů sociálního okolí a využívání informačních zdrojů na základě dotazníkového šetření*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2012, s 44.
8. HOLEČEK, Václav. *Psychologie v učitelské praxi*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2014, 224 s. ISBN 978-80-247-3704-1.
9. CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 272 s. ISBN 80-247-1369-4.
10. JANIŠ, Kamil, Blahoslav KRAUS a Pavel VACEK. *Kapitoly ze základů pedagogiky: studijní text*. 4. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. ISBN 978-80-7041-371-5.
11. JANIŠOVÁ, Lucie. Znalost zájmu u žáků pražských škol. In: *Socialia 99. Mládež v postmoderní době*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2000, s. 243-246. ISBN 80-7041-112-0.
12. KOHOUTEK, Rudolf. *Poznávání a utváření osobnosti*. Brno: CERM, 2001, 275 s. ISBN 80-7204-200-9.
13. KRÁLÍKOVÁ, Marie a Jarmila SINGEROVÁ-NEČESANÁ. *Rodina a škola ve výchovné spolupráci*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985, 99 s.

14. KRAUS, Blahoslav. *Rodina versus škola*. In JANIŠ, Kamil. *Rodina a škola*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2001. ISBN 80-7041-170-8.
15. KRÍŽKOVÁ, Gabriela, 2013. *Žák základní školy a jeho volba další vzdělávací dráhy*. Olomouc. Diplomová práce. Univerzita Palackého Olomouc. Fakulta pedagogická. Ústav pedagogiky a sociálních studií.
16. LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 2. akt. vyd. Praha: Grada, 2006, 368 s. ISBN 80-247-1284-9.
17. MERTIN, Václav, KREJČOVÁ, Lenka a kol. *Metody a posupy poznávání žáka: pedagogická diagnostika*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer 2016, 400 s. ISBN 978-80-7552-014-2.
18. PRAŽSKÁ SKUPINA ŠKOLNÍ ETNOGRAFIE. *Profi-volba z deváté třídy*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzita Karlova, 2005, 159 s. ISBN 80-7290-216-4.
19. PIAGET, Jean a INHELDER, Bärbel. *Psychologie dítěte*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0691-0.
20. PRŮCHA, Jan, MAREŠ, Jiří a WALTEROVÁ, Eliška. *Pedagogický slovník*. 4. akt. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.
21. ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie osobnosti: [obor v pohybu]*. Vyd. 5., rozš., V Grada Publishing 1. Praha: Grada, 2007, 196 s. Psyché (Grada Publishing). ISBN 978-802-4711-744.
22. SHEEHY, Noel. *Encyklopedie nejvýznamnějších psychologů*. Brno: Barrislet & Principal, 2004. 240 s. ISBN 80-86598-82-9.
23. SKUTIL, Martin, KŘOVÁČKOVÁ, Blanka a MANĚNOVÁ, Martina. *Psaní odborných textů a tvorba elektronických prezentací ve společenských vědách*. vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014, 38 s. ISBN 978-80-7435-503-5.
24. SKUTIL, Martin, KŘOVÁČKOVÁ, Blanka. *Diplomová práce a empirický výzkum pedagogických jevů*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2006, 74 s. ISBN 80-7041-428-6.
25. SLAVÍK, Milan a kol. *Vysokoškolská pedagogika. Pro odborné vzdělávání*. vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2012, 256 s. ISBN 978-80-247-4054-6.
26. SMĚKAL, Vladimír. *Pozvání do psychologie osobnosti: Člověk v zrcadle vědomí a jednání*. 1. vyd. Brno: Barrister, 2002, 517 s. ISBN 80-859-4781-1.

27. STRAUSS, Anselm a CORBINOVÁ, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Přel. S. Ježek. 1.vyd. Boskovice: Albert, 1999, 228 s. ISBN 80-85834-60-X.
28. ŠTASTNOVÁ, Pavlína a DRAHOŇOVSKÁ, Petra. *Jak žáci základních a středních škol vybírají svou další vzdělávací nebo pracovní kariéru: analýza výsledků dotazníkového šetření žáků základních a středních škol*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2012, 40 s.
29. ŠVARŤÍČEK, Roman a ŠEĎOVÁ, Klára. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.
30. TRHLÍKOVÁ, Jana. *Prevence a intervence předčasných odchodů ze středních škol: příručka opatření*. Vyd. 1. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2014, 59 s. ISBN 978-80-7481-104-3.
31. TRHLÍKOVÁ, Jana. *Předčasné odchody žáků ze středních škol*. Vyd. 1. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2013, 60 s.
32. TRHLÍKOVÁ, Jana. *Přechod absolventů středních škol na trh práce: vybrané skupiny maturitních a učebních oborů*. Vyd. 1. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2015, 97 s. ISBN 978-80-7481-104-3.
33. VACEK, Pavel. *Pedagogická psychologie*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2017, 191 s. ISBN 978-80-7435-684-1.
34. VÁGNEROVÁ, Marie. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2005, 430 s. ISBN 80-246-1074-4.
35. VENDEL, Štefan. *Kariérní poradenství*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, 224 s. ISBN 978-80-247-1731-9.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

36. *Atlas školství* [online]. [cit. 20.5.2022]. Dostupné z: <http://www.atlasskolstvi.cz>
37. Centrum pro výzkum veřejného mínění. *Prestiž povolání – červen 2019*. [online] [cit. 20.5.2022]. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4986/f9/eu190724.pdf
38. *Gymnázium. Obor vzdělávání*. [online] [cit. 20.5.2022]. Dostupné z: <https://www.infoabsolvent.cz/Obory/KartaOboru/7941K81>

39. *Historie od roku 1895 do současnosti. Gymnázium Dvůr Králové nad Labem.* [online] [cit. 20.5.2022]. Dostupné z: <https://www.gym-dk.cz/gdk/historie/>
40. *Informační systém infoabsolvent* [online]. [cit. 20.5.2022]. Dostupné z: www.infoabsolvent.cz
41. *Kariérový rozvoj – vzdělávání všem* [online]. [cit. 20.5.2022]. Dostupné z: www.vzdelavanivsem.cz
42. KRAMULOVÁ, Daniela. *Proč jít na víceleté gymnázium.* 2013. [online] [cit. 20.5.2022]. Dostupné z: <https://nakladatelstvi.portal.cz/casopisy/informatorium-3-8/90752/proc-jit-na-vicelete-gymnazium->
43. *Lidové noviny: Přínos víceletých gymnázií je malý.* 2018. [online] [cit. 20.5.2022]. Dostupné z: <https://www.eduin.cz/clanky/lidove-noviny-prinos-viceletych-gymnazii-je-maly/>
44. *Mapa školství* [online]. [cit. 20.5.2022]. Dostupné z: www.mapaskolstvi.cz
45. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. [cit. 20.5.2022]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz>
46. *Národní centrum Europass ČR* [online]. [cit. 20.5.2022]. Dostupné z: www.europass.cz
47. *Národní soustava kvalifikací (NPI)* [online]. [cit. 20.5.2022]. Dostupné z: www.narodnikvalifikace.cz
48. *Národní soustava povolání* [online]. [cit. 20.5.2022]. Dostupné z: www.nsp.cz
49. *Národní ústav pro vzdělávání* [online] [cit. 13.5.2019]. Dostupné z: <https://infoabsolvent.cz/Povolani/Karta/102342/Karierovy-poradce-pro-vzdelavaci-a-profesni-drahu>
50. *Pro školy* [online]. [cit. 20.5.2022]. Dostupné z: www.proskoly.cz
51. *Průvodce kariérou* [online]. [cit. 20.5.2022]. Dostupné z: www.pruvodcekarierou.zkola.cz
52. *Trendy ve vzdělávání 2021. Sborník abstraktů mezinárodní konference.* [online] [cit. 20.5.2022]. Dostupné z: <https://doivup.upol.cz/pdfs/doi/9900/04/4100.pdf>
53. *Výsledky výzkumu profesní volby žáků základních a středních škol 2018-2019* [online] [cit. 20.5.2022]. Dostupné z: <https://www.kr-stredocesky.cz/en/web/urad/home/-/blogs/kraj-ma-k-dispozici-vysledky-velkeho-vyzkumu-profesni-volby-zaku-zakladnich-a-strednich->

[skol?fbclid=IwAR2OXb1DIvAGL](https://www.facebook.com/IwAR2OXb1DIvAGL)

[9L1rvSo8fz7Lcn7sV0OQWoM8kmVZ_8RvFvJLzvlQpsZLw](https://www.facebook.com/IwAR2OXb1DIvAGL)

54. *Výzkum vývoje profesní orientace žáků středních škol v Jihočeském kraji 2018-2019* [online] [cit. 20.5.2022]. Dostupné z: https://kap.kraj-jihocesky.cz/sites/kap.kraj-jihocesky.cz/files/inlinefiles/V%C3%BDzkum%20profesn%C3%AD%20orientace%20%C5%BE%C3%A1k%C5%AF_Jiho%C4%8Desk%C3%BD%20kraj_2018-2019.pdf

LEGISLATIVA

Zákon č. 561/2004, Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), [online] In: *Sbírka zákonů*. [cit. 19.2.2023] Dostupné z: <https://www.msmt.cz/dokumenty/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-ode-dne-1-2-2022>

Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. [online] [cit. 19.2.2023] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-72>

PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – Ukázka rozhovoru s žákyní

A.K.: Ahoj, jmenuji se Adéla Kalenská, studuji vysokou školu pedagogickou v Hradci Králové a ráda bych s tebou udělala rozhovor do diplomové práce o tvé volbě střední školy. Vše bude anonymní. Nahrávka nebude nikde zveřejněna, bude použita pouze pro přepsání rozhovoru. Byla bys tak ochotná a udělala semnou rozhovor v časovém rozmezí přibližně jedné hodiny?

Ž.: Ahoj, ano ráda.

A.K.: Děkuji. Mohla bys mi na začátek říci něco o sobě? Jak se jmenuješ, kolik je ti let a kde žiješ, ve vesnici či ve městě?

Ž.: Jmenuji se Eliška xxx. Je mi patnáct let a chodím na šestileté gymnázium. Jsem z vesnice xxx, což je blízko xxx, kam chodím na školu. Je to malá vesnice, která má asi pět set obyvatel.

A.K.: Máš nějaké sourozence?

Ž.: Mám jednu sestru a jednoho bratra.

A.K.: Proč sis vybrala zrovna šestileté gymnázium v tomto městě?

Ž.: Tak brácha se ségrou tu oba studovali a oba jsou teď vysokoškoláci. Ona sem chodila vlastně i mamka, která je teďkon ve funkci ředitelky v logopedické škole právě v Choutníkově hradišti, tam kde bydlíme. A taky je to nejblíž a já nechci dojíždět. Znáám třeba holčiny, kteří chtěj teď jakoby už z devítky jít na gympl do Hradce, ale mě to přijde jako nesmysl, když mám gympl jakoby hned tady. A nemyslím si, že v tom je nějaký velký rozdíl mezi těma školama. Může být možná ta hradecká líp zaměřená, ale pro mě to nemá smysl. Vzhledem k tomu, že já mám nejradši fyziku. Ze všech těch předmětů si myslím, myslím, že tady jsou na dobrý úrovni. A navíc máme i jako třídního učitele fyzikáře, což mám radost.

A.K.: Takže mamka je ředitelka logopedické školy a taťka má jaké zaměstnání?

Ž.: Taťka je elektrikář. Takže vystudoval klasický učiliště. Mamka má vlastně vysokou školu speciální. A taky si pak dodělávala takové ředitelské kurzy.

A.K.: A mohla bys mi ještě říct, kde studují tví sourozenci?

Ž.: Bratr je vlastně na ČVUT, teďkon si dodělává vlastně inženýra. Je furt v Praze. Když přijede, tak jednou tak za čtrnáct dní, je to daleko. Je mu už 23 let. A sestra je rok

93, takže ji je teď 25 a studuje druhou vysokou školu ortoptiku v Brně, což je taky daleko. A možná i horší dostupnost než z Prahy. Ortoptika to je vlastně ... zaměřený to má na děti. Jak je tady třeba oční škola, tak tam to jsou ortoptisti, kteří s těma děčkama dělají různá cvičení a tak.

A.K.: Kde si studovala základní školu?

Ž.: Mm...základní školu jsem studovala taky tady ve Dvoře Králové n/L, konkrétně jsem chodila do ZŠ Schulzových sadů. To je super škola, velká. Má několik budov. Ale já jsem studovala právě na budově A od začátku od první třídy. Potom jsem vlastně udělala přijímačky v šesté třídě na matematickou třídu, kde mají vlastně celkově jiný ty přípravy ty učitelé. Jsou tam jiní učitelé a i když ve většině jsou ty předměty stejný s těma ostatníma, tak my jsme měli spíše zaměření na matiku. Takže jsme měli více hodin matematiky, týdně asi sedm, ne šest jsme měli. Což je ještě víc, než máme tady na gymnáziu.

A.K.: A bavilo tě učení na ZŠ?

Ž.: Bylo to jako jiný, docela mě to bavilo, ale bylo to tak jakože nám víc diktovali, co máme dělat. Z matematiky jsme vlastně měli dvakrát daný úkoly, který nám zabrali třeba hodinu a půl, než jsme to vyřešili celý. Kdežto tady na gymplu, tady je prostě ... udělejte si to, když chcete, když nechcete, tak váš problém, že jo.

A.K.: Aha. Mm. A který přístup ti více vyhovoval?

Ž.: Asi... tenhle ten přístup, protože tady na gymplu mám potom víc času si rozmyslet, co se chci učit. Kdežto na tý základce to bylo všechno tak nějak do stejný hloubky, kdežto tady na gymplu se člověk musí smířit s tím, že nebude mít samé jedničky. Pokud nechce skončit s tím, že bude 24 hodin ležet v učení.

A.K.: A jaký jste měli kolektiv na ZŠ?

Ž.: Já myslím, že kolektiv byl docela v pohodě. Takhle nebyl špatnej. Já nejsem úplně člověk, kterej by byl do společnosti. Já mám ráda ten svůj okruh lidí a nemám ráda bejt v celý partě. Vím, že ty vztahy jsou občas docela dost složitý, pomluvy a tak. A teď mi to vyhovuje možná ještě víc, než to bylo na základce, protože mám svůj okruh takových těch kamarádů, bavíme se dohromady.

A.K.: Co tě přimělo k výběru zrovna šestiletého gymnázia?

Ž.: Tak hodně mě inspirovali brácha se ségrou, jak už jsem říkala a rodiče. Nebyli na mě jakoby vostrý, jako abych musela sem jít. To bylo čistě moje rozhodnutí. Já jsem

to chtěla zkusit, abych potom nemusela dělat přijímačky v devítce. Tak zkusit si to aspoň z té sedmé třídy. Kdyby to z té sedmičky nevyšlo, tak bych to pak zkusila ještě v devítce. No prostě jsem si to jenom chtěla zkusit, byl to takový nápad jenom. A brácha se ségrou odcházeli taky ze sedmičky na gympl. A říkali, že když pak přišli z té devítky na gympl, tak že to bylo složitější naučit se na tom vyšším gymplu, kde už učitelé chtějí po žácích nějaký výsledky. Tak si myslím, že je lepší si na to zvyknout už na tom nižším gymplu. Já jsem vlastně i viděla, jak se ségra doma připravuje a kolikrát jsem s ní i dělala úkoly nebo různé referáty. Docela mě to bavilo. Je to úplně jinačí, než na tý základce. A teď mi i přijde, že tady má člověk větší volnost, že když se pak chce opravdu něco naučit, tak se to naučí. Není to tak, že musí mít na každou hodinu úkol, na každý předmět úkol, aby musel mít všechno dokonale udělaný. A naši to nechávali na mě. Oni věděli, že mě baví fyzika, že nejsem ten typ, který by se uměl naučit něco nazpaměť a že mě to trvá strašně dlouho. Já jsem schopná u toho sedět dvě hodiny a furt to nevím, furt si to nejsem schopná zapamatovat. Tak jsme potom přemýšleli, že bych třeba přešla na nějakou školu, kde by bylo více fyziky a nebylo by to takhle až všeobecný, ale nakonec jsem si řekla, že ta fyzika určitě nebude na lepší úrovni a že tady mám učitele, který mi dává prostor se ptát. Nikdy mi neřekne, jako se stávalo třeba na základce, když jsem se na něco zeptala a ten učitel mi řekl na tohle nemáme znalosti a bylo vidět, že to asi neví, s největší pravděpodobností, že se nechce shodit, že prostě není schopnej říct já nevím nebo já ti to zjistím.

A.K.: Uvažovala si, že bys šla třeba na čtyřleté studium?

Ž.: Ne, neuvažovala. Jenom kdyby se mi nepovedly přijímačky, takže ... což se povedly, takže tak. To byla taková ta druhá varianta, no zkusit to sem z devítky. Asi pak v devítce bych o jiných školách neuvažovalo, protože tady vítězí to, že je to tady kousek, ten gympl, jak už jsem říkala oproti třeba gymplu v Hradci. Možná ještě do Jaroměře, to nevím, jestli tam je teda gympl. Ale nikam dál ne. Protože já to cestování opravdu nemám ráda, jako že bych dojížděla. Hlavně se taky neumím učit ve vlaku, takže bych strávila hodně času zbytečně, tím cestováním.

A.K.: Jak probíhalo přijímací řízení?

Ž.: Já jsem dělala přijímačky jenom z češtiny a z matematiky a celkem úspěšně, až jsem se sama divila. Bylo to státní, bylo to od cermatu. Je to právě nově, stejně jak ty státní maturity. Takže oni to nějak všechno sloučili, že i na ostatních školách. Já si

myslím, že ty gymnázia to mají těžší, že by to měli mít jako zúžený to, který lidi přijmou. Protože vím, že teď kon se sem vlastně dostane někdo, kdo se sem dostane třeba i omylem a pak má prostě obrovský problém.

A.K.: Mohla bys mi říct, jaké jsou momentálně tvé studijní výsledky?

Ž.: Mmm, ale jo. Já si myslím, že dobré. Já mám spíš problém, že se neumím učit nazpaměť. Já spíš logicky tak nějak. Je to pro mě lepší. Matematika mě celkem baví, i když někdy nenapišu písemku dobře. Ale spíš mě baví hodně fyzika. Naopak mě třeba nebaví zeměpis a celkově ty předměty, kde se to člověk musí naučit nazpaměť. Já jsem měla vlastně na vysvědčení samé jedničky, ale ředitel, který nás má na zeměpis, mi dal dvojku. Takže jsem měla jednu dvojku na výzvo a to mě docela mrzelo. Jinak jsem teď měla nejlepší seminární práci z češtiny a učitelka mě pochválila, tak jsem byla ráda.

A.K.: Kde si získala nejvíce informací o zdejším gymnáziu?

Ž.: Asi přes rodinu, protože brácha sem chodil, sestra sem chodila, mamka sem taky chodila. Pak sem tu byla na dni otevřených dveří. Zaujala mě asi celkově ta budova, je to jinačí, než na základce. Je tady laboratoř, je tady biologie. Biologii mám ráda, akorát teď jsme brali mineralogii a takový, takže to nic moc. A možná pak ještě nějaký ty stránky nebo facebook, kdy člověk vidí nějaký sportovní úspěch většinou. Vlastně kabinet tělocviku má samostatné stránky na facebooku. A i vlastně od starších kamarádů, já jsem vlastně znala tu partu, co sem chodili a vždycky jsem se s nima bavili o učitelích a tak.

A.K.: Uvažovala jsi ještě o jiném šestiletém gymnáziu?

Ž.: Ano, uvažovala. Buď v Hradci je anebo v Trutnově. Víam, že třeba v olympiádách, co jsem dělala, tak teď na fyzikální jsem byla druhá o bod, potom byl holčičina z Trutnova, která je dobrá v maticce. A i v tý biologický, co jsem byla, tak tam byly zase z Hradce holky, a ty byly úplně úžasný v tom, že měli latinu a biologii a bylo vidět, že to uměj. Do hloubky to uměj a že jim to nedělá problém. Ale nemyslím si, že by takhle škola byla nějak hodně pozadu. Nevím, nemůžu soudit, nestudovala jsem tam.

A.K.: Chodíš do školy pravidelně?

Ž.: Chodím do školy pravidelně, akorát já mám problém s tím, že jsem docela často nemocná. Teď kon jsem byla po měsíční vlastně nemoci, kdy doktoři nevěděli, co se mnou je. Furt jsem kašlala, brala jsem dvoje antibiotika a teď mám pocit, že se mi to vrátilo a už nemůžu být nemocná, protože absence ze všech předmětů je hodně vysoká. Což mě přijde jako velká nevýhoda všech středních škol, protože o té doby, co se udělala

v zákoně absence nevím kolik procent, tak to je dost problém. Protože studenti, kteří chtějí chodit do školy, ale ze zdravotních důvodů nemůžou, musí na konci dělat opravy. A nepřijde mi to úplně fér, vůči těm třeba, kteří se tady flákají a odbydou si nějaký ty hodiny ve škole. A potom ty, co nemůžou, tak jako co, že jo.

A.K.: Od kdy si začala chodit na olympiády?

Ž.: No, chodím už tak nějak od základky. Myslím, že první moje olympiáda byla v šestý třídě. Ale ono to na základkách funguje většinou tím principem, že ty učitelé zadají nějaký úkol a vy musíte na tu olympiádu vlastně jít, ať chcete, nebo ne. Musíte vyřešit alespoň to školní kolo a oni vás po tom pošlou podle toho, jak jste dopadli, vlastně i na ten okres. Což mně třeba nepřijde úplně v pohodě, protože vím, že 80 % dětí to prostě zkopíruje z internetu nebo si řeknou o pomoc rodičům, kteří to vyřeší za ně. A teď jsem byla naposled na té fyzikální olympiádě.

A.K.: Chtěla bys pokračovat po gymnáziu v učení a jít na vysokou školu? Pokud ano, na jakou konkrétně vysokou školu?

Ž.: Ano, určitě bych chtěla pokračovat. V něčem budu muset asi zabrat, že se budu muset něco naučit. Chtěla bych jít někam se zaměřením na fyziku. Jak už jsem říkala, fyzika mě hodně baví, ale jako spíš ty molekuly a tak. Takže přemýšlela jsem o vysoké se zaměřením na fyziku a pak že bych si dodělala nějaké pedagogické minimum anebo jít rovnou na pedagogickou, no. Ale to ještě nevím. Hlavně myslím, že samotnou fyziku ani nejde studovat na pedáku. Ta pedagogická je fakt až na druhém místě.

A.K.: Z čeho bys chtěla maturovat?

Ž.: Chci maturovat z fyziky, matiku budeme mít povinnou, si myslím. Potom čeština, to je jasný a asi angličtina, no. Já nechci maturovat ze zeměpisu nebo biologie, to je pro mě úplně nepředstavitelný. Nedokázala bych se naučit takové množství.

A.K.: Plánuje někdo od vás ze třídy teď odejít na jinou střední školu?

Ž.: Jo a docela hodně lidí. Myslím si, že částečně je to protože sem dost lidí šlo, aby mělo takovou tu jistotu, že někde budou, že potom neskončí prostě v patnácti bez školy, jenom se základkou. To si myslím, že je první velkej důvod a druhý důvod, že to prostě chtěli zkusit nebo že chtěli utéct z té základky. Buď měli špatný kolektiv, nebo měli špatného učitele nebo měli problémy s učitelem. Jedna holčička tady je, ta se snažila utéct právě z té přírodopisné školy. Já tu jejich paní učitelku znám, já s ní problém v životě neměla. Víím, že když člověk prude, když je sprostěj, když se nechová adekvátně,

tak pak mají problém s učitelem. Zrovna to byla třídní učitelka na přírodopis. Ale já jsem s ní třeba nikdy problém neměla, naopak jsem si s ní povídala, jezdila semnou na soutěže a tak.

Příloha č. 2 – Dotazník

DOTAZNÍK

Dobrý den, jmenuji se Adéla Kalenská a studuji Pedagogickou fakultu v Hradci Králové. Do výzkumné části diplomové práce Vás žádám o vyplnění krátkých otázek z oblasti volby střední školy. Věnujte prosím několik minut svého času vyplněním následujícího dotazníku.

Datum:

Jméno:

Ročník studia:

Pohlaví: žena   muž

Žiju: na vesnici   ve městě

1. Jak daleko bydlíte od gymnázia?

- do 2 km
- do 10 km
- do 20 km
- jiné: .....

2. Jakým způsobem se dopravujete do školy?

- pěšky
- autem
- autobusem
- vlakem
- jiné: .....

3. Podávali jste si přihlášku i na jiné šestileté gymnázium?

- ano   ne

4. Zaškrtněte, jaké je dosažené vzdělání rodičů:

- matka   základní
 středoškolské
 vysokoškolské

- otec   základní
 středoškolské
 vysokoškolské

5. Napište, jaké je současné povolání rodičů:

matka:

.....

otec:

.....

6. Vyberte důvody, které Vás přiměly k výběru právě šestiletého gymnázia:

- lokální blízkost školy
 nelíbilo se mi na ZŠ
 studovali zde sourozenci, rodiče
 špatné studijní výsledky na ZŠ
 na školu se hlásí/chodí i moji spolužáci
 jsou zde zajímavé obory
 kvalitní škola
 po gymnáziu je větší šance dostat se na VŠ

7. Jaké jiné důvody Vás vedly k volbě šestiletého gymnázia:

.....

.....

.....

8. Kdo Vás nejvíce ovlivnil při výběru školy?

- rodiče
- sourozenci
- kamarádi
- jiné: .....

9. Jaké jsou Vaše další plány po úspěšném ukončení studia na gymnáziu?

- začít pracovat
- studovat na VOŠ
- studovat na VŠ
- cestovat
- jiné: .....

10. V případě, že zaškrtnete v otázce č. 9 druhou či třetí variantu, napište, jakou VOŠ nebo VŠ (konkrétně i obor) plánujete studovat:

.....

11. Jaké povolání byste v budoucnu chtěli mít?

.....

12. Zajímala by Vás výše platu v budoucím zaměstnání?

ano

ne

13. Napište několik důvodů výběru budoucího povolání:

.....

.....

.....

Děkuji za Váš čas, který jste strávili vyplněním dotazníku.